

Pjevrejski PREGLED

Godina XXV

• Broj 3

Beograd

• jun/jul 2016.

• IJAR/SIVAN – 5776.

GODIŠNICE

Strana 4-7

Izrael ima 68 godina

AKADEMIJA POVODOM DANA SEĆANJA NA ŽRTVE HOLOKAUSTA U GLAVNOM GRADU

Strana 35

Beograd je mnogo izgubio

**INTERVJU: NENAD FOGEL •
Ima u Srbiji još
Pravednika**

Strana 12-17

**ZANIMLJIVOSTI •
Jevreji – rimske pape**

Strana 22-24

**KULTURA •
Hor Hašira dobio značajnu nagradu**

Strana 31

DRUGI PIŠU

JUTARNJI LIST: SKANDALOZAN POVIESNI
FALSIFIKAT – SEDLAR I HITREC U NOVOM FILMU TVRDE:
**Partizani su u Jasenovcu ubili više ljudi nego
ustaše** (str. 18)

„B 92“: **Kad antifašista bude predsednik
Hrvatske...** (str. 19)

AFERA „PANAMA PEJPERS“: **Otkrili nacističko blago
oteto od Jevreja** (str. 20)

„Blic“: **Stepinac svetac, odlučio Vatikan** (str. 20)

NEVEROVATNO: **Hitlerov komandos Oto Skorzeni,
navodno, radio za Izraelce** (str. 21)

NOĆ MUZEJA

Strana 2-3

Zaboravljeni osmesi Jalije

Hevruta karavan u Kragujevcu

Strana 10-11

Kada čitati, a kada glasno reći

Zaboravljeni osmesi Jalije

Tradicionalno i ove godine Jevrejska opština Beograd otvorila je vrata Jevrejskog sefardskog groblja

Kako je zašlo sunce i ispratilo Šabat, velika gvozdena kapija Jevrejskog groblja u Beogradu otvorila su se za posetioce. Dugačak red nestpljivih Beograđana dugo je čekao da ih povede u nezaboravnu priču. A ona počinje od dolaska Jevreja na područje Beograda u davnom XVI veku pa sve do formiranja Jevrejske mahale na Dorćolu. Na tom raskršću četiri puta razvijala se četvrt Jalija ili Mala, kako su je među sobom zvali. U plavičasto osvetljenoj kapeli mogli su prvi

put da čuju imena Moše Kikirikija, starog noćnog prodavca po kafanama, Rebeke Almodaj, devojke koja je Beograđanke oblačila po poslednjoj francuskoj modi ili priču o poznatom jalijskom bregdžiji Ilijи Alkalaju, čiji se vruć burekitas zlatio u žutim bakarnim tepljama.

Po izlasku iz kapele put kroz visoki drvored vodi pored fascinantnih spomenika nekadašnjih stanovnika čiji će osmesi ostati zauvek na fotografijama visokih nadgrobnih ploča. Prolazeći pričom kroz male đul – bašte, naracija je vodila ka Jevrejskoj ulici i trećoj kući sa velikim erkerom gde je stanovašta porodica trgovca Farhija, dok je u petoj kući broj 31, živela Ernestija Amar,

nastavnica engleskog i francuskog jezika. Posetioci su takođe mogli čuti o kući u kojoj je stanovała Rivka Mevorah koja krije priču o radionici raznih likera i ruma. U čorksokačetu broj 35, u kući Tajtacak u aviliji bila je postavljena pozorišna bina, gde je prva diletanska grupa davala komade. Mogao se osetiti miris prošlih vremena i pržene kafe iz kafedžinice gospodina Benaroja u kojoj su se Dorćolke okupljale sedeći na tronošcima u krugu. Zavirili smo na kratko i na imanje trgovca Benvenistija dok nas put nije odveo na Solunsku ulicu kojom se čulo tandrkanje mlekadžiskih čeza.

Petkom popodne žene su odlazile u banju Zuzanu, gde se posle ugodnog kupanja služila kafa i ratluk. Leti su se komšije sa Jalija okupljale u kupatilu Dijana, ispred Mon Plezira. Nizale su se razne porodice i razne anegdote o njima. Nijedan kraj, pa tako ni Jalija, nije bi bio dobar bez dobre kafane. U njoj ih je bilo nekoliko i protezale su se duž Dušanove ulice. „Tikun Hacot“ se nalazila na uglu Dušanove i Kralja Petra. U njoj je svakog praznika i subotom

Bahore Altarac držao predavanja koja su svi vrlo rado slušali.

U nju se najčešće dolazilo na pivo, po izlasku iz parnog kupačila gde su prijatelji i poznanici puno i dugo raspravljali o političkim različitostima. Po nekad se odlazilo na taze kečige na žaru u kafanu „Kod zlatnog šarana“, a po nekad se dugo u noć sedelo ispred cvetnih kafanica i uz guitaru pevalo i šalilo.

Posle strašnih ratova stalno se govorio o smrti, ruševinama i logorima, ali se treba osvrnuti na život koji je bujao na Jaliji i čuti o Jevrejima Beograda, koji su živeli kao jedna velika porodica, i o njihovom razvijenom društvenom životu, kulturnim i dobrotvornim društvima koja su negovala jevrejsku kulturu i zajednicu. Nisu izostajale ni svečanosti ni zabave sa lepim programom, zgodne prilike da se mladi sretnu.

Te večeri 21. maja 2016. kroz Jevrejsko sefardsko groblje prošlo je oko 2 000 posetilaca, među njima i delegacije Ministarstva odbrane Republike Srbije i Agencije za restituciju. Najveću zahvalnost za ovaj divan događaj dugujemo istoričarki umetnosti Milici Šutić, koja je inicijator i organizator ovog dešavanja i predsedniku Komisije Hevra kadiša Miroslavu Grinvaldu, jer je groblje iz godine u godinu sve uređenije i reprezentativnije, kao i Jevrejskom istorijskom muzeju čiji je materijal korišćen za izložbu.

D. Bogunović

GODIŠNJICA

Piše: Dejvid Haris

Izrael ima 68 godina

Priča o jevrejskoj državi je priča o upornosti, odlučnosti, hrabrosti i obnovi, kojoj nema ravne. U krajnjoj liniji to je metafora trijumfa trajne nade nad iskušenjem očajanja

Izrael je po 68. put proslavio Dan nezavisnosti. Reći će otvoreno: nisam ravnodušan kada se o Izraelu govorи. Naprotiv.

Uspostavljanjem države 1948. godine ispunjena je uloga koja joj je namenjena – da bude dom i bezbedna luka Jevrejima celog sveta. Izrael je punim srcem prihvatio demokratiju i vladavinu prava. Njegova impresivna dostignuća na polju nauke, kulture i ekonomije prevazilaze sve što sam ikada mogao da zamisljam.

Jevreji, rasuti po svetu, vekovima su se molili za povratak Cionu. Mi smo oni srećnici koji mogu da vide ispunjenje tih molitvi. Zahvalan sam jer sam svedok najizuzetnijeg perioda u jevrejskoj istoriji i jevrejskog suvereniteta. „Biti slobodan u svojoj zemlji, zemlji Ciona

i Jerusalima“ – reči su izraelske nacionalne himne.

Ključno je da se sve to nije se dogodilo na srednjem zapadu nego na Bliskom istoku. Izraelski susedi su od prvog dana bili odlučni da ga unište, ne birajući sredstva koja im stoje na raspolaganju – od ratova do iscrpljivanja, od diplomatske izolacije do međunarodnog osporavanja legitimnosti, od terorizma do širenja antisemitizma, često jedva skrivenog u vidu antisionizma. Time priča o prvih 68 godina Izraela postaje još veličanstvenija.

Nijedna država nije bila suočena sa neprekidnom pretnjom da će

joj i samo pravo na postojanje biti uništeno, mada je vekovna biblijska, duhovna i fizička veza između jevrejskog naroda i Zemlje Izraela jedinstvena u istoriji.

I zaista, ta veza je sasvim drukčija od osnove na kojoj su, recimo, Sjedinjene Države, Australija, Kanada, Novi Zeland ili većina južno-američkih država uspostavljene. A uspostavljene su od Evropljana koji nisu imali nikakvo legitimno pravo na te zemlje, koji su istrebili postojeće stanovništvo i proglašili sopstvenu vlast na tim teritorijama. Kada je već o tome reč, isto važi i za zemlje severne Afrike, koje su arapsko – islamski osvajači okupirali i potpuno redefinisali njihov nacionalni karakter. Nijedna zemlja nije morala da se suoči sa tako malim izgledima za puko preživljavanje, niti je iskusila isti ili sličan stepen neprekidne međunarodne demonizacije od strane prevelikog broja nacija koje su bile spremne da odbace svoj integritet i moral i da se povinuju volji naftom bogatih i brojnih arapskih zemalja.

Ipak, Izraelci nikada nisu pristali na mentalitet opkoljenih i poraženih, nikada nisu napustili duboku želju za mirom sa susedima ili spremnost da se upuste u rizike

If you can't come to town,
please telephone 4 607
Lighting, Heating, Cooking, Refrigeration
CARL MARX
1 PRINCESS MARY AVE., JERUSALEM

THE PALESTINE POST

JERUSALEM, SUNDAY, MAY 16, 1948

PRICE: 5 MILS
VOL. XXII, NO. 6714

THE PALESTINE POST
THE SUBSCRIPTION DEPARTMENT
has returned to The Palestine Post
offices, Haupel Street,
Jerusalem, Tel. 4222.

STATE OF ISRAEL IS BORN

The first independent Jewish State in 19 centuries was born in Tel Aviv as the British Mandate over Palestine came to an end at midnight on Friday, and it was immediately subjected to the test of fire. As "Medinat Yisrael" (State of Israel) was proclaimed, the battle for Jerusalem began, with most of the city falling to the Jews. At the

same time, President Truman announced that the United States would accord recognition to the new State. A few hours later, Palestine was invaded by Moslem armies from the south, east and north, and Tel Aviv was raided from the air. On Friday the United Nations Special Assembly adjourned after adopting a resolution to appoint a medi-

ator but without taking any action on the Partition Resolution of November 29.

Yesterday the battle for the Jerusalem-Tel Aviv road was still under way, and two Arab villages were taken. In the north, Acre town was captured, and the Jewish Army consolidated its positions in Western Galilee.

Proclamation by Head Of Government

The creation of "Medinat Yisrael", the State of Israel, was proclaimed at midnight on Friday by Mr. David Ben Gurion, until then Chairman of the Jewish Agency Executive and now head of the State's Provisional Council of Government.

The U.S. is also considering lifting the arms embargo but it is not known whether to Palestine or to Jordan. After the armistice between Jordan and Israel, the establishment of diplomatic relations with the Jewish Provisional Government.

The White House press statement said: "Mr. Ben Gurion, did not respond today that recognition had been overtly granted. However, he has done much to keep his promise to honor the armistice with Jordan and to restore rights, assuring them full civil rights and full representation in the national organs of the state."

Mr. Ben Gurion prefaced his declaration with a review of the historic connection of the Jewish people with the Land of Israel and of their dispersal throughout the generations of their dispersion, until now. He said that the world now saw the urgency of the need

Most Crowded Hours in Palestine's History

The first independent Jewish State in 19 centuries was born in Tel Aviv as the British Mandate over Palestine came to an end at midnight on Friday, and it was immediately subjected to the test of fire. As "Medinat Yisrael" (State of Israel) was proclaimed, the battle for Jerusalem began, with most of the city falling to the Jews. At the

JEWS TAKE OVER SECURITY ZONES
Egyptian Air Force Spitfires Bomb Tel Aviv, One Shot Down

The battle for Jerusalem, which began when the British forces withdrew on Friday afternoon, continued yesterday. The High Commissioner had been bombed three times in the previous 24 hours, and one plane was still being heard in the sky when another plane, which had been shot down, landed and the Egyptian

Repeated efforts on Friday evening and again on Saturday morning failed to bring the mission to a successful conclusion, when the Arab representatives failed to agree on a peace plan. The situation could not be known, with no communications since the morning, was whether and to what extent the Arabs and the Truce Committee would secure civilian protection for the refugees and proper respect for their rights. Doubts on some of these anxious questions have now been resolved.

Friday afternoon, from Tel Aviv, the official name of the newly-born State of Israel, the British Secretary of State for the Colonies, Sir Alexander Cadogan, issued a statement in the course of the meeting of the Security Council at midnight, coinciding with the start of the new moon. The Security Council was summoned to a meeting throughout the night, and the news was taken by the British Foreign Office. President Truman announced that the United States would recognize the new State. A few hours later, Palestine was invaded by Moslem armies from the south, east and north, and Tel Aviv was raided from the air. On Friday the United Nations Special Assembly adjourned after adopting a resolution to appoint a medi-

ator but without taking any action on the Partition Resolution of November 29.

Yesterday the battle for the Jerusalem-Tel Aviv road was still under way, and two Arab villages were taken. In the north, Acre town was captured, and the Jewish Army consolidated its positions in Western Galilee.

U.S. RECOGNIZES JEWISH STATE

WASHINGTON, Sunday.—Ten months after the termination of the British Mandate on Friday, the White House released a statement indicating that the U.S. Government intended to recognize the Provisional Jewish Government as the de facto authority representing the Jewish State.

The U.S. is also considering lifting the arms embargo but it is not known whether to Palestine or to Jordan. After the armistice between Jordan and Israel, the establishment of diplomatic relations with the Jewish Provisional Government.

The White House press statement said: "Mr. Ben Gurion, did not respond today that recognition had been overtly granted. However, he has done much to keep his promise to honor the armistice with Jordan and to restore rights, assuring them full civil rights and full representation in the national organs of the state."

Mr. Ben Gurion prefaced his declaration with a review of the historic connection of the Jewish people with the Land of Israel and of their dispersal throughout the generations of their dispersion, until now. He said that the world now saw the urgency of the need

2 Columns Cross Southern Border Etzion Settlers Take POW

In the afternoon, Jerusalem was subjected to shelling from the northwest. The city continued throughout the night, and the news was taken by the British Foreign Office. President Truman announced that the United States would recognize the new State. A few hours later, Palestine was invaded by Moslem armies from the south, east and north, and Tel Aviv was raided from the air. On Friday the United Nations Special Assembly adjourned after adopting a resolution to appoint a medi-

bez presedana da bi došli do mira (kao što je bio slučaj prilikom sklanja mira sa Egiptom i Jordanom i napuštanja teritorija, ili prilikom povlačenja iz Gaze). Nikada nisu odustali od ljubavi prema životu i nikada nisu odstupili od svoje odluke da izgrade živahnu i demokratsku državu.

Ova priča o izgradnji nacije je potpuno bez presedana.

Radi se o narodu koji je genocidna politika nacističke Nemačke i njenih saveznika dovela na ivicu potpunog uništenja, o narodu tada potpuno nemoćnom da utiče na svet, u većini ravnodušan, bez namere da zaustavi, ili da bar uspori ono što se zvalo Konačno rešenje. Konačno, o narodu koji je jedva brojao 600 000 duša, uz neprijateljski nastrojene arapske susede, pod nedobronamernom britanskom okupacijom, na pustoj zemlji bez ikakvih značajnih prirodnih resursa – osim kapitala u ljudima – na mestu koje se tada zvalo Palestina pod britanskim mandatom.

Neverovatnom se činila pomisao da će plavo-bela zastava nezavisnog Izraela biti pobodena u zemlju s kojom je jevrejski narod intimno povezan od vremena Avrama – samo tri godine po prestanku Holokausta, i to uz podršku značajne većine članova tadašnjih Ujedinjenih nacija.

I još, da će ta sićušna zajednica Jevreja, među kojima je bilo i preživelih Holokaust, koji su nekako našli put do Palestine uprkos britanskoj blokadi i britanskim logorima na Kipru, moći uspešno da se odbrani od sveobuhvatnog napada pet arapskih vojski. To se gotovo nije dalo ni zamisliti!

Da bi se razumela suština postojanja Izraela, dovoljno je zapitati se koliko bi drukčije izgledala istorija Jevrejskog naroda da je jevrejska država postojala 1933, ili 1938, ili čak 1941. godine. Da je Izrael kontrolisao svoje granice i pravo useljavanja umesto što je ti činila Britanija. Da je Izrael imao svoje konzulate i ambasade širom

Evrope, koliko bi samo Jevreja bilo spaseno i našlo se na bezbednom mestu!

Umesto toga, Jevreji su morali da se oslove na dobru volju ambasada i konzulata drugih zemalja, i da ustanove – osim u žalosno retkim slučajevima – da nije postojala ni „dobra“ ni „volja“ da im se pomogne.

Iz prve ruke sam se osvedočio šta su izraelske ambasade i konzulati značili Jevrejima koje je privlačio Cion ili koje je poterala nečija mržnja. Stajao sam u dvorištu Izraelske ambasade u Moskvi i video hiljade Jevreja koji su tražili brzi način da odu iz Sovjetskog Saveza, koji se u to vreme kataklizmički menjao. Bojali su se da bi ta promena možda mogla da doneše novi nalet šovinizma i antisemitizma.

Sa nevericom sam iz blizine gledao kako Izrael ni trenutka ne okleva da Jevreje preze iz Sovjetskog saveza u njihovu domovinu, čak i dok su skad rakete iz Iraka, terorisale Izrael te 1991. godine. To mnogo govori o uslovima koje su za sobom ostavlјali, jer su se ti Jevreji i dalje ukrcavali u avione koji su ih nosili u Tel Aviv – dok su istovremeno rakete padale i eksplodirale po naseljenim mestima u Izraelu. U dve prilike sam sedeо u bezbednim sobama zajedno sa jevrejskim familijama iz SSSR-a koje su upravo stigle u Izrael, dok su raketni napadi trajali.

Ni jednog trenutka se niko od njih nije zapitao da li je odluka da otpočnu novi život u jevrejskoj državi bila ispravna. To istovremeno mnogo govori i o Izraelu koji je, u sred sopstvenih bezbednosnih problema, uspevao da, ne trepnuvši, pruži dobrodošlicu novim useljenicima.

I kako bih mogao da zaboravim onu navalu ponosa – jevrejskog ponosa – koji me je potpuno zahvatio pre 40 godina, jula 1976, kada sam čuo zapanjujuće vesti o smeloj izraelskoj akciji spasavanja 106 talaca Jevreja koje su arapski i nemački teroristi držali u Entebeu, Uganda, više od 3 000 kilometara od izraelske granice? Bila je to nedvosmislena poruka: Jevreji u opasnosti više nikada neće biti sami, neće biti ostavljeni bez nade i njihova bezbednost neće u potpunosti zavisi od nekog drugog.

Meni važna uspomena: pamtim, kao da se dogodilo juče, svoju prvu posetu Izraelu. To je bilo 1970. godine, još nisam bio napunio dvadeset i prvu. Nisam znao šta da očekujem, samo pamtim da sam bio preplavljen emocijama još od trenutka kada sam ušao u „El alov“ avion, i od prvog pogleda na obalu Izraela kroz prozor aviona. Kada sam izašao iz aviona iznenadio sam sebe željom da kleknem i poljubim zemlju. Tokom nedelja koje su sledile divio sam se svemu što sam video. Za mene su svaka stambena kuća, fabrika, škola,

jevrejska država, prostirala se pred mojim očima.

Posle vekova progona, pogroma, proterivanja, geta, inkvizicije, krvnih optužbi, prinudnog pokrštavanja, diskriminišućih zakona, ograničenja useljavanja i, ne manje značajno od toga, posle vekova molitvi, snova i žudnje, Jevreji su se konačno vratili svojoj kući i postali gospodari sopstvene sudsbine.

Zapanjila me je mešavina naroda, ljudi različitog porekla, jezika i načina života, i intenzitet svega toga. Činilo se da svako ima zanimljivu priču da ispriča. Bilo je tu preživelih Holokausta sa svojim jezivim pričama iz logora. Bilo je Jevreja iz arapskih država o čijim se pričama o progonima u Iraku, Libiji, Siriji... u to vreme malo znalo. Bilo je tu i prvih Jevreja iz Sovjetskog Saveza, koji su se vraćali u jevrejsku domovinu. Bilo je Sabri – Izraelaca rođenih u Izraelu – među kojima je mnogo onih čije su porodice generacijama živele u Palestini. Bilo je lokalnih Arapa, i hrišćana i muslimana. Bilo je Dru-

imao kraja.

Ostao sam bez reči kada sam video Jerusalim i žar sa kojim se Jevreji iz raznih krajeva sveta zajedno mole kod Zida plača. Dolazio sam iz zemlje koja je u to vreme bila duboko podeljena i demoralisana, i ustanovio da su moji izraelski vršnjaci neskriveno ponosni na svoju zemlju, da rado služe vojsku i da su, u mnogim slučajevima, odlučni da se dobrovoljno prijave da služe u najelitnijim borbenim jedinicama. Oni su se osećali kao direktni učesnici u izgradnji jevrejske države, više od 1 800 godina pošto su Rimljani razbili Bar Kohbin ustanak, poslednji pokušaj Jevreja da odbrane suverenitet nad sopstvenom zemljom.

Nema sumnje da je izgradnja nacije beskonačno složen proces. U slučaju Izraela, on je započet uz napetost između Jevreja i lokalne arapske populacije koja je polagala pravo na tu istu teritoriju. Tragedija je što je ta populacija odbijala predloge Ujedinjenih nacija da se zemlja podeli na arapsku i jevrejsku državu. Arapski svet je poku-

šavao da izoluje, demoralisiće i da, na kraju, uništi novu državu. Stanovništvo Izraela se udvostručilo tokom prve tri godine postojanja i time postavilo nezamislive zahteve pred ograničene resurse koji su bili na raspolaganju. Ta je nacija bila prinuđena da ogroman deo svog ograničenog budžeta usmeri na troškove odbrane. Istovremeno se gradio nacionalni identitet i društveni konsenzus, unutar populacije koja nije mogla da bude heterogenija, kako u geografskom, tako i u jezičkom, društvenom i kulturnom smislu.

Štaviše, postoji teško pitanje na koje se malo obraća pažnja: potencijalni sukob između neuređene realnosti države i, u ovom slučaju, idealna i vere ljudi. Jedna je stvar praktikovati svoju veru kao manjina, a sasvim druga imati suverenitet kao većinsko stanovništvo i ostati veran etičkim standardima. Neizbežna je pojавa napetosti između duhovnog ili moralnog samodefinisanja i praktičnih potreba države, između najuzvišenijih ideja ljudske prirode i svakodnevne realnosti pojedinaca na poziciji da odlučuju, pojedinaca koji, iz pozicije moći, balansiraju između suprotstavljenih interesa.

Čak i u takvom slučaju, da li treba letvicu podići toliko visoko da bi se osiguralo da će Izrael uvek biti nedovoljno dobar – a da je, pri tom, prinuđen da funkcioniše unutar najčešće krajnje zahtevnih i moralno labilnih međunarodnih političkih odnosa, kao mala zemlja u neprekidnoj životnoj opasnosti?

Istovremeno je neprihvatljiva ideja da će Izrael ikada postati etički nerazlučiv od bilo koje druge zemlje, da će tražiti zaklon iza zgodnih opravdanja realne politike, i njima objašnjavati svoje ponašanje.

Social services for Nazi victims have been supported by a grant from the Conference on Jewish Material Claims Against Germany and Looted Assets Class of the Swiss Banks Settlement Emergency Assistance Program

Claims Conference

וועידת התביעות
The Conference on Jewish Material Claims Against Germany

Izraelci, sa svojih 68 godina državnosti, spadaju među mlađe države. Treba samo pogledati ogromne političke, društvene i ekonomске izazove sa kojima su Sjedinjene Američke Države bile suočene – uprkos velikim uspesima – posle 68, ili posle 168 godina od uspostavljanja nezavisnosti, ili čak i danas, kada se bore sa tvrdoglavim društvenim nejednakostima. A ne treba zaboraviti da su SAD, za razliku od Izraela, ogromna zemlja, blagoslovena obilnim prirodnim resursima, okeanima na svoje dve i po strane, prijatnim susedima na severu i slabim susedom na jugu.

Kao i svaka druga živahna demokratija, Amerika je projekat koji se neprekidno razvija. Isto važi i za Izrael. Voleti Izraelce kao što ih ja volim, ne znači ne videti nedostatke te zemlje, uključujući i preterano i nepotrebno mešanje religije u politiku, marginalizaciju neortodoxnih jevrejskih verskih struja za koju nema opravdanja, opasnost koju predstavljaju politički i verski fanatici, i nedovršen – mada svakako krajnje složen – zadatak integrisanja izraelskih Arapa u glavne tokove društva.

Međutim, to svakako ne znači da ti problemi treba da zasene ogromne uspehe Izraela, postignute u najtežim mogućim okolnostima.

Izrael je za svojih 68 godina izgradio uspešnu i vitalnu demokratiju, jedinstvenu u regionu, u koju spadaju Vrhovni sud, spreman da, kada ustanovi da je to potrebno, nadglaša premijera ili vojni establišment, energični parlament u kojem sede zastupnici najšarenijih stavova u političkom spektru, žestoka i uticajna štampa.

Uspostavljena je ekonomija koja se sve više oslanja na inovacije i najnovije tehnologije, a bruto nacionalni dohodak po glavi stanovnika prevaziđa zbir dohodaka četiri zemlje sa kojima se Izrael graniči – Egipta, Jordana, Libana i Sirije.

Postoje univerziteti i istraživački centri koji su na mnoge nači-

ne doprineli širenju granica znanja u svetu i u tom procesu doneli Izraelu lavinu Nobelovih nagrada.

Izrael ima jednu od najmoćnijih armija u svetu, ali je ona uvek pod civilnom kontrolom, što mora biti rečeno jasno i glasno. Njena je svrha da obezbedi preživljavanje u neprijateljskom okruženju.

Svetu je pokazano kako jedna mala nacija, ne veća od, na primer, Nju Džersija ili Velsa, može, samo pomoću domišljatosti, volje, hrabrosti i odlučnosti, da se odbrani od sveta koji bi da je uništi uz pomoć konvencionalnih armija ili armija bombaša-samoubica. A sve je to učinjeno uz striktno poštovanje pravila vojnog ponašanja, čime se malo koja demokratija u svetu može pohvaliti i to suočavajući se sa neprijateljem koji je spreman da decu šalje u prve borbene redove, da se krije po džamijama, školama i bolnicama.

Kvalitet života u Izraelu spada među najzdravije u svetu, a očekivani životni vek je duži nego u SAD. Kulturni život cveta, a izraelskim muzičarima, piscima i drugim umetnicima se dive daleko izvan granica ove zemlje. Uz to, ova je nacija prigrlila drevni jezik, hebrejski, jezik proraka, osavremenila ga i prilagodila modernom svetu.

Ako se izuzmu retki netolerantni glasovi malobrojnih ekstremista, izgrađena je klima poštovanja prema drugim verskim grupama, uključujući i bahajce, hrišćane i

muslimane, kao i njihova sveta mesta. Može li bilo koja druga zemlja u tom području da se pohvali nečim sličnim?

Poljoprivredni sektor bi mogao nacije u razvoju da poduči veštini pretvaranja neplodnog zemljišta u voćnjake, povrtnjake, cvećnjake i polja pamuka.

Vratimo se korak unazad, zanemarimo svakodnevnu poplavu informacija sa Bliskog istoka, i razmotrimo period od poslednjih 68 godina. Pogledajte svetlosne godine koje tminu Holokausta dele od današnjice, divite se čudu koje je učinio narod, gotovo bio uništen, koji je malu traku zemlje – zemlju svojih predaka, zemlju Ciona i Jerusalima – na tom drevnom temelju uspešno pretvorio u modernu, vitalnu državu, uprkos svemu.

Kada se sve uzme u obzir, priča o Izraelu je čudesno ostvarenje veze koja traje 3 500 godina, i koja postoji između zemlje, vere, jezika, naroda i vizije. Toj priči o upornoći, odlučnosti, hrabrosti i obnovi, nema ravne. U krajnjoj liniji to je metafora triumfa trajne nade nad iskušenjem očajanja.

*Sa engleskog preveo:
Brane Popović*

*(Autor je izvršni direktor
Američkog jevrejskog komiteta
(American Jewish Committee), organizacije koja je posvećena borbi
za istinu o Izraelu i borbi protiv
antisemitizma)*

IZ AKTIVNOSTI RABINA

Molitve, predavanja, diskusije...

Subotnje večere petkom, kao i obavezni šolet subotom posle službe redovno se održavaju i ove godine. Časovi hebrejskog jezika koje drži Dušica Čvorić redovno se održavaju u sinagogi, kao i časovi i predavanja iz judaizma koje drži rabin Isak Asiel.

* * *

Od vanopštinskih aktivnosti koje je rabin Asiel imao u martu i aprilu vredi izdvojiti sledeće.

Povodom sećanja na paljenje beogradske Bajrakli džamije u petak 18. marta je održana svečana molitva u džamiji. Pre početka molitve, srpski muftija Muhamed ef. Jusufspahić zamolio je rabina Isaka Asiela da se obrati vernicima. Nakon rabina govorili su i predstavnici SPC i RKC. Događaj je prenosila RTS.

* * *

Studenti Fakulteta političkih nauka su posetili 7. aprila Beogradsku sinagogu gde su imali priliku da se upoznaju sa osnovama judaizma i da postavljaju pitanja rabinu Asieli.

U Velikoj sali Zadužbine Ilike M. Kolarca je u ponedeljak 11. aprila održano predavanje o monoteizmu danas. Predavači su bili dr Vladeta Jerotić, koji je ujedno bio i moderator, muftija Muhamed ef. Jusufspahić, otac Vukašin Milićević i rabin Isak Asiel

* * *

Rabin Isak Asiel je 12. aprila pre podne održao predavanje o Holokaustu studentima treće godine katedre za istoriju Filozofskog fakulteta u Beogradu. Posle podne istog dana održao je predavanje polaznicima master studija Pravnog fakulteta u Beogradu na temu Brak i seksualnost u jevrejskom verskom pravu.

* * *

U četvrtak 14. aprila u zgradi Srpskog lekarskog društva u Beogradu na 57 sastanku Sekcije za istoriju medicine predavači su bili članica JOB dr Suzana Ko-

vačević sa temom Jevrejski zakoni ishrane i rabin Isak Asiel sa temom Judaizam i medicina. Predavanja su bila veoma posećena, a slušaoci su postavljali brojna pitanja.

* * *

U sredu 20. aprila, rabin Isak Asiel je održao predavanje na temu Uloga crkava i verskih zajednica u suprotstavljanju verskom ekstremizmu, polaznicima Komandno-štabnog usavršavanja i Generalštabnog usavršavanja Škole nacionalne odbrane na Vojnoj akademiji u Beogradu. Tom prilikom rabinu Asielu je uručena Zahvalnica Jevrejskoj verskoj zajednici za pruženu višegodišnju podršku tokom realizacije nastavno-obrazovnog procesa sa polaznicima Generalštabnog usavršavanja.

* * *

U petak 22. aprila proslavljen je Pesah u beogradskoj sinagogi „Sukat šalom“ koja je za praznik bila puna. I ove, kao i ranijih godina večernjoj službi su prisutstvovali mladi bogoslovi sa PBF iz Beograda. Prve dana Pesaha je na Seder večeri bilo 140 učesnika koji su pročitali priču o Izlasku iz Egipta i čuli kratke komentare iz rabske tradicije. Haroset je pripremila Tubika Danon, udovica našeg rabbina Cadika Danona. Gospoda Danon pravi haroset decenijama za seder večeru i ovom prilikom, joj se zahvaljujemo na ukušnom harosetu i trudu. Drugog dana Pesaha večeri je prisustvovalo 40 učesnika. Sve službe u sinagogi su bile veoma posećene.

LICA I DOGAĐAJI

ČESTITKE

KRALJEVSKI DVOR

Poštovani doktore Fuks,
Predstavlja mi veliko zadovoljstvo
da uputim Vama i svim pripadni-
cima jevrejskih opština Srbije sr-
dačne čestitke uoči Pesaha, velikog
jevrejskog praznika koji obeležava
oslobodenje jevrejskog naroda
iz egipatskog ropstva.

Pesah slavi nemerljivu vrednost
življenja u slobodi i bez straha.
On podseća Jevreje širom sveta
na oslobodenje od ropstva, slavi
slobodu, pravdu i ljubav prema
otadžbini. Neka ovaj veliki pra-
znik blagoslovi one koji ga pro-
slavljuju sa dobrim zdravljem i
obiljem sreće.

S poštovanjem,

NJ. K. V. prestolonaslednik
Aleksandar

VLADA REPUBLIKE SRBIJE – MINISTARSTVO PRAVDE

Poštovani dr Fuks,
Srdačno Vam čestitam sviđi praz-
nik Pesah!

Pesah je istinski putokaz koji
vodi uspostavljanju mira među
ljudima. Neka Praznik oslobođe-
nja donese obilje svakog dobra
u Jevrejskoj zajednici, a takođe
i nastavak i unapređenje dobrih
odnosa sa svim ljudima dobre vo-
lje u našoj Otadžbini.

Dozvolite mi da još jednom svim
građanima Srbije koji slave veliki
jevrejski praznik Pesah, uputim
najsrdačnije čestitke sa željom
da vjima, vjihovim porodicama i
priateljima ovaj praznik donese
dobro zdravlje, radost, mir i bla-
gostanje!

Ministar

Nikola Selaković

REPUBLIKA SRBIJA – Ministarstvo pravde – Uprava za saradnju s crkvama i verskim zajednicama

Poštovani gospodine Fuks,
Vama i svim pripadnicima Jevrejske
zajednice čestitam Pesah sa željom
da sećanje na oslobođenje Jevreja iz
misirskog zatočeništva donese du-
hovni mir i unese radost u Vaša srca
na dobrobit svih ljudi dobre volje.

Neka poruka Praznika oslobođenja
večno osvetljava put pomirenja, po-
kajanja i praštanja, pozivajući nas da
zajedno gradimo svet mira i među-
sobnog poštovanja.

Iskazujući Vam duboko poštovanje,
želimo da praznike proslavite u pu-
noj duhovnoj radosti, sa osećanjem
duboke povezanosti i neraskidivosti
veza naša dva naroda.

S poštovanjem,
V.D. direktora

dr Milet Radojević

U Somboru obeležen Jom hašoa

Na dostojan način i sa pijetetom
članovi JO Sombor u četvrtak, 5.
maja obeležili su dan Jom hašoa
sećajući se egzodusa somborskih
Jevreja. Pred velikom spomen
pločom na Jevrejskom groblju, na
kojoj su isklesana imena nastrada-
lih u logorima, mučilištima i mno-
gobrojnim kazamatima smrti, Kadiš
je izgovorio Saša Fišer, sekretar JO
Sombor.

A. S.

HEVRUTA KARAVAN U KRAGUJEVCU

Piše: Dane Ilić

Kada čutati, a kada glasno reći

Učenje o različitosti, toleranciji i poštovanju drugih, osnovna je misija Karavana

Bogatstvo i raznolikost društava ogledaju se u njihovom pismu, tradiciji i običajima. Jevrejsku kulturu stari više od pet hiljada godina čini obilje različitih običaja, jezika i pisama. Učenje je jedan od načina za upoznavanje sa drugim zajednicama.

O tome kako Judaizam govori o učenju, znanju i razumevanju, istraživali su nedavno u Kragujevcu polaznici karavana „Hevruta“, učenici i profesori srednjih škola.

Spoj tradicionalnog i modernog u jevrejskim zajednicama je neraskidiv. To je očigledno u svakodnevnom životu, i nekada i danas. Kroz više od pet hiljada godina istorije i tradicije jevrejskog naroda velika pažnja posvećena je kulturi učenja „jedan na jedan“ – bez učitelja.

Razmena znanja i ideja navodi nas da se borimo za svoje mišljenje i da istovremeno određeni stav iz ugla naših sagovornika. Ovo je u najkraćem suština ideje učenja „jedan na jedan“ koja živi koliko i Judaizam.

– Hevruta je tradicionalni način učenja kod Jevreja po principu „jedan ja jedan“, u paru. Haver, kako se naša organizacija zove, znači – priatelj. Oba termina imaju isti koren reči, što znači da je reč o učenju sa svojim prijateljem, bez asistencije učitelja ili predavača. To može da deluje pomalo čudno, ali je suština ovog načina rada da nas navede da

motivišemo svog sagovornika na razmišljanje, ali i da se sami povežemo temom kojom se bavimo na jedan novi način. Nije nam potreban učitelj jer se svaki tekst ili tema tumače na subjektivan, autentičan način posmatrača. Na radionici u Kragujevcu odlučili smo da izučavamo na koji način judaizam govori o učenju i obrazovanju i o tome šta kaže o govo-

ru, o težini i značenju naših reči, kada je dobro čutati, a kada glasno govoriti – objašnjava Sonja Viličić, vođa Hevruta karavana.

Neznanje stvara netrpljivost, površnost priliku za loše ocene, a sve to greške koje se kasnije teško ispravljaju. Upoznavanje i prihvatanje kulturnih različitosti čini našu spoznaju sveta drugačijom.

– Pozvali smo učenike i nastavnike da se priključe karavanu jer smo želeli da suočimo njihova mišljenja o različitim temama. Učenici danas nemaju dovoljno prilike da na istom nivou razgovaraju sa svojim učiteljima. Koriteći se ovom tradicionalnom jevrejskom metodom postavljamo ih u istu ravan i dajemo šansu da suprostave svoje stavove sa istih pozicija – kaže Viličić.

Kragujevac danas više nema jevrejsku zajednicu, pa je mladima posebno zanimljivo da uče o kulturi koja je za njih nova i relativno nepoznata.

– Razgovali smo o tome šta kaže Tora o učenju i obrazovanju. U tekstovima kojima se bavimo ima dosta i verskih tema. Učenicima je u početku bilo pomalo zbunjujuće, pa su i njihova pitanja bila različita. Cilj nam je da koristeći se tekstovima iz Tore slušaocima prenesemo poruke koje nisu isključivo religiozne, već edukativne i etičke – objašnjava naša sagovornica.

Učenje o različitosti, toleranciji i poštovanju drugih osnovna je misija Karavana koji je nakon Beograda, Novog Sada i Niša zastao i u Kragujevcu.

– Poslednjih godina, nažalost, u Srbiji, ali i širom Evrope, jačaju desničarske struje. Iako se na ovoj radionici ne bavimo direktno antisemitizmom, smatramo da kada vlada neznanje, onda se donose pogrešni zaključci koji mogu da rezultiraju deskiminacijom, anitsemitizmom ili bilo kojom vrsom netrpljivosti. Kroz priču sa učenicima i profesorima pokušavamo da prevaziđemo te razlike i da predstavimo jednu kulturu na jedan lep način koji deca lako prihvataju – zaključuje Viličić.

Organizacija „Haver Srbija“ kroz ovaj projekat približava tradicionalne jevrejske tekstove široj publici, a njihove proručke dovodi u blisku vezu sa životom savremenog čoveka. „Haver Srbija“ je ne-profitna, nevladina, obrazovna organizacija građanskog društva, koja promoviše raznoliko i inkluzivno društvo u Srbiji.

INTERVJU: NENAD FOGEL

Ima u Srbiji još Pravednika

Dok smo radili na pripremi priča i dokumentacije za knjigu, utvrdili smo da u njima postoje ljudi koji su, takođe, zaslužili da ponesu to zvanje, ali nisu. Iz lične skromnosti ili zato što nije bilo nikoga da tu njihovu ulogu u spasavanju Jevreja na odgovarajući način prezentuje

Nenad Fogel, predsednik Jevrejske opštine Zemun, teško da bi se mogao svrstatи među najomiljenije likove Jevrejske zajednice Srbije. Zašto? E, odgovor na ovo pitanje vrlo je težak i krije se, reklo bi se, pre u nama nego u njemu. U društvu čije su demokratske tradicije tek u populjcima, razlike u pogledima očas posla skliznu na teren ličnog plana, a kako je naš sagovornik šampion guranja „prsta u oko“, sasvim je razumljivo da su mu „fanovi“ brojni. Njega to, međutim, ni najmanje ne koleba. Čvrsto opredeljen da uvek i bez izuzetka popu kaže pop, a bobu – bob gura već 17. godinu na funkciju prvog čoveka JOZ.

– Moram da primetim da sam zista iznenađen pozivom da čitaocima „Jevrejskog pregleda“ predstavim ono što je Jevrejska opština Zemun uradila u proteklih 20 godina. Intervju vidim kao zaslужeno priznanje za rad mog pokojnog oca Danila Fogela. On je svojevremeno prihvatio poziv tadašnjeg predsednika JO Zemun Vladimira Šera da u okviru projekta „Revitalizacija malih jevrejskih opština Jugoslavije“ napiše knjigu koja će osvetliti prisustvo Jevreja u Zemunu. Knjiga „Jevrejska zajednica u Zemunu, hronika 1739 – 1945.“ dobila je 2001. godine drugu nagradu (prva nije dodeljena) na književnom konkursu Saveza. Rad na njoj, u dva navrata, doveo je do toga da se naši članovi bolje međusobno upoznaju.

■ **Iskreno, to baš i nije povod ovom razgovoru. Šta je JO Zemun uradila „Pregled“ manje-više izveštava. Više nas zanima ono što je ispod: koji su bili motivi da se prihvate funkcije, ima li tu zadovoljstva, lične satisfakcije, da ili vam se ponekad u lice iskezi ono čuveno: „Džabe ste krečili“?**

– Predsednik sam postao stičajem okolnosti. U Opštini su u to vreme bili sukobi između dve tri struje. Neki su bili nezadovoljni kako je moj prethodnik radio i pošto sam ja već bio angažovan na održavanju groblja i ljudi bili zadovoljni kako ja to radim, dosetili su se mene. U isto vreme sam bio i potpora ocu koji je prihvatio da piše knjigu o istorijatu jevrejske zajednice u Zemunu od osnivanja pa do 1945. godine, a taj posao je potrajan sigurno dve-tri godine... U međuvremenu je bilo bombardovanje pa su se moji roditelji iselili u Izrael kod mog brata, ali je otac nastavio taj rad na knjizi i tamo jer je uz sebe imao materijal. On je bio čovek starog kova, pisao je rukom. I pošto sam ja bio imenovan za urednika izdavačke delatnosti, tada u povoju, trebalo je tek da iznredni jednu knjigu, angažovao sam se maksimalno da pomognem ocu u pronalaženju podataka. Većinu toga sam je uradio sedeći danima u

Muzeju istražujući malu građu koja je o tome postojala.

■ **Šta mislite pod tim „mala građa“?**

– Kada kažem malu to vam je, recimo, na nivou tri kutije za cipele. Zato sam sa njim morao da idem i obilazim Zemunce, kuc-kuc na vrata, dobar dan, mi smo ti i ti. Otac bi ih podsećao i animirao da pričaju o tome kako je nekada bilo, a ja sam to snimao kamerom. Još imam te video zapise.

.....
Imao sam, rekaobih, plemenitu ideju da, posle svih ratova devedesetih godina, ovom knjigom pokažem jedno drugo lice građana satanizovane Srbije
.....

■ **Kako su vas ljudi primali?**

– Znate moj brat i ja nismo iz one priče: deca Jevreji, pa zajednička letovanja i druženje. Naravno da smo znali ko su nam roditelji, naravno da smo znali sudbinu tatine jevrejske i mamine srpske porodice, koje su, to im je zajedničko, obe stradale su od ustaške ruke. Mamina porodica je živila u Sremu, tatina, jasno, u Zemunu. Ono što smo mi povukli iz te srpsko-jevrejske

porodice je da nas nikada nisu učili da su Hrvati kao narod krivi i da treba da ih mrzimo nego su uvek isticali da je za to što mi nemamo babe i dede, ujake i tako dalje kriva ustaško nacistička ideologija. Ja to što sam naučio u svojoj kući svuda u svim prilikama ističem. Evo, nedavno smo gostovali sa jednom našom izložbom u Doboju u Republici Srpskoj na kojoj sam jasno i glasno rekao i zamolio prisutne da uče decu da su ideologije i pokreti ti koji mogu biti zločinački, a ne narodi i da ako budu govorili, umesto ustaše, Hrvati, onda do pomirenja nikada neće doći. Episkopu Hrizostomu, koji je posle mene govorio na otvaranju izložbe, to se jako dopalo i dao mi je podršku.

.....

Moja je procena da bi ta nova knjiga mogla da sadrži još bar 25 priča o ljudima koji su zasluzili „Medalju pravednika“

.....

■ Kako je Jevrejska opština Zemun do tada funkcionalisala?

– Pa tako što se jednom sedmično, baš u nedelju, okupljalo njih petest, sedeli bi ovde na nekim drvenim klupama, malo porazgovarali i onda – „Ajd' zdravo, idemo kući“. To je bila sva aktivnost od rata na ovamu. Ja sam kao predsednik to htio da promenim. Znate, biti predsednik samo da bi se sedelo i potpisivalo tu i тамо, a ništa ne raditi u korist zajednice nema nikakvog smisla.

■ Voleli vas ili ne, ljudi vam jedno moraju priznati – ne mirujete. Idete iz projekta u projekat. Kako izgleda istražati na tome, obezbediti sve što je za projekat potrebno u uslovima hronične besparice?

– Taj moj prvi angažman u radu na knjizi „Jevrejska zajednica Zemun“ otvorio mi je oči da vidim i shvatim šta i kako treba da se radi. Mi smo tu knjigu objavili pomoću „štapa i kanapa“. Kada je izašla, onda su oni koji se nisu ranije javljali počeli su da pričaju kako i oni isto imaju fotografije stradalih članova porodica. Ja sam onda prvi put počeo da istražujem načine na koje bih mogao da dođem do sredstava da uradimo nešto stvarno značajno i kvalitetnije u odnosu na prvo izdanje pa sam se obratio Klejms konferensu, Holandskom fondu, pa Rotšild fondaciji... Bilo je na desetina

Gostovanje u Knesetu

■ Osim objavljanja knjiga JOZ se bavi i postavkama izložbi. Koliko ste ih do sada uradili?

– Prva izložba koju smo uradili bila je posvećena radu Jevrejske opštine Zemun u periodu između 2000 i 2006. godine. Postavili smo je u galeriji ArtGet u Beogradu. Katalog za nju dao nam je ideju da na svake dve godine objavljujemo slične kataloge, koji beleže ono najvažnije što smo uradili u prethodnom periodu. Do sada smo objavili pet kataloga. Kada smo 2008. godine započeli rad na prikupljanju podataka o ljudima iz Srbije koji su dobili Medalju pravednika koju dodeljuje Jad Vašem nismo mislili da ćemo na osnovu te knjige raditi i izložbu. Umesto jedne ispostavilo se da smo uradili tri izložbe posvećene Pravednicima. Sa poslednjom, „Putujuća izložba o dobrim ljudima – Holokaust u Jugoslaviji“, pored brojnih održanih postavki širom našeg regionala, imali smo čast i privilegiju da 2014. budemo prvi i jedini sa prostora bivše Jugoslavije koji su gostovali u Knesetu.

fondacija od kojih sam tražio pomoć. Oni koji nikada nisu aplicirali kod tih fondova ne mogu ni da zamisle kakav je to posao. I ne samo aplicirati nego i posle, ako se sredstva dobiju, kako ih i na koji način opravdati. Ja sam sve to učio u hodu i – naučio. Kada sam, recimo, prvi put konkursao kod Holandskog fonda odbili su me...

■ S obrazloženjem?

– Pa, da se ne uklapa u kriterijume po kojima oni odobravaju sredstva. Međutim, u obrazloženju je stajalo i objašnjenje da odbijeni imaju pravo da se žale na takvu odluku nekom tamo njihovom odboru. Tako znači, pomislim, pa presavijem tabak i napišem žalbu gde taksativno navедem šta sve od onoga što su naveli u njihovoj odbijenici nije bilo tačno. I dobijem odgovor da se moja žalba prihvata i da će finansirati projekt.

■ I kada ste stekli ta iskustva na red je došao i projekat odnosno knjiga o Pravednicima iz Srbije

– Da, to je bio veliki projekat u koji smo krenuli moj brat Milan, koji živi u Aškelonu u Izraelu, i ja. On je na sebe preuzeo saradnju sa „Jad vašem“ i sa svima koji su mogli da mu pruže podatke o Pravednicima. Jad Vašem drži kompletну dokumentaciju, jer da bi neko postao Pravednik mora da se dostave dokazi koji to mogu da posvedoče. Sve to je on uspeo da prikupi, klasificuje i napiše romansirane priče o tome kako je

bilo, što je mnogo lepše i čitljivije od suve faktografije. Ja sam konkursao kod Klejmsa, Rotšild fondacije i kod Holanskog fonda. Od naših institucija jedino sam dobio podršku od Grada Beograda. Kada su sredstva prikupljena, trebalo je naći valjane saradnike koji bi u projektu učestvovali. Najlogičnije je bilo da u tim pozovemo istoričare, koji su povezani sa našom zajednicom. Jedan je Milan Koljanin, čija je doktorska disertacija vezana za Jevreje, zatim i istoričar Milan Ristović. Tako smo u timu imali trojicu Milana (Fogel, Koljanin i Ristović – p.a.). Ja sam tada po prvi put osetio koliko težak može biti urednički posao. Knjiga je od Grada Beograda dobila priznanje da je kapitalno izdanje.

■ Knjiga o ljudima, srpskim građanima, koji su rizikovali sopstvene i živote članova porodica da bi spasili svoje jevrejske sugrađane, vredna je kako god da na nju gledate. Kako je njen izlazak odjeknuo u našem okruženju?

– Bilo je mnogo emocija i izraza zahvalnosti Jevrejskoj opštini Zemun. Ta zahvalnost je uglavnom dolazila od porodica Pravednika. U to vreme, kada smo knjigu završavali, bilo ih je svega još dvoje-troje živih, sve ostalo su bili njihovi potomci, koji su kasnije došli u Beograd, u Skupštinu Grada na promociju knjige. Međutim, ono što je izostalo bilo je interesovanje Države Srbije. Mislim da je to šteta! Ja sam imao, rekao bih, plemenitu ideju da, posle svih

ratova devedesetih godina, u kojima je naša zemlja medijski najgore prošla, ovom knjigom pokažem jedno drugo lice građana satanizovane Srbije.

Dorđe Stojanović je imao samo šest godina kada je odvodio neke Jevreje iz negotinskog kraja do lokalne pećine, donosio im je hrani i čuvao ih

■ Da li ste tokom rada na knjizi i istraživanja došli do podataka i o nekim ljudima koji nisu dobili priznanje Pravednika među narodima, a da to zaslužuju?

– Da. Dok smo radili na pripremama tih priča i sređivali dokumentaciju, utvrđili smo, a tu se posebno angažovalo moj brat, da u njima postoje ljudi koji su, takođe, zaslužili da ponesu to zvanje, ali nisu. Iz lične skromnosti ili zato što nije bilo nikoga da tu njihovu ulogu u spasavanju Jevreja na odgovarajući način prezentuje Jad vašemu. Mi smo za nekoliko njih u knjizi i naznačili da oni to zvanje nisu dobili, ali da mogu da ga očekuju jer je evidentno da su po svim kriterijuma Jad Vašema to zaslužili.

■ Na tome se niste zaustavili?

– Nismo, naravno. Kod Klemsa smo konkurisali sa projektom čiji je radni naslov „Očekujući medalju“ koji je nastao iz rada na knjizi o Pravednicima. Sakupili smo na desetinu imena onih koji medalju zaslužuju. Odbili su nas. Znate, bez novca ne može da se radi, to je jasno. Međutim, ja se nadam da ćemo, kada počnu da pristižu predviđena sredstva od restitucije, ponovo aktivirati taj projekat i odužiti se tim zapostavljenim ljudima. Moja je prečka da bi ta nova knjiga mogla da sadrži još bar dvadeset pet priča o ljudima koji su zaslužili „Medalju pravednika“.

■ Ali vreme vam nije saveznik, sve je manje onih koji mogu da posvedoče o tim divnim ljudima i njihovom plemenitom delu.

– U ovom trenutku u Srbiji, osim jednog, više nema živih Pravednika. Najmlađi pravednik na svetu koji je dobio Medalju je iz Srbije. Za njega je vezana zanimljiva priča. Đorđe Stojanović je imao samo šest godina kada je odvodio neke Jevreje iz negotinskog kraja do lokalne pećine, donosio im

je hrani i čuvao ih. Da je bio uhvaćen, a taj deo Srbije je bio pod nemačkom okupacijom, zna se kako bi prošao. I on je dobio Medalju. Ali, šta se desilo. Po kriterijumima Jad vašema ne može nikо ko je mlađi od 10 godina da svedoči o događajima koji su se tada zbiljavili, a eto on je imao šest. U jednom trenutku je bio na spisku Jad vašema kao Pravednik. Posle objavlјivanja naše knjige tamo ga više nije bio. Nikada zvanično iz Jad vašema nije stiglo objašnjenje, ni da je skinut sa spiska, niti da mu je zvanje oduzeto...

■ Vratimo se malo na vašeg oca. Danilo Fogel, komunista, partizan, čovek novog vremena, kakvo jevrejsko vaspitanje je mogao da vam pruži i da li uopšte jeste? Smatrate li sebe asimilovanim Jevrejinom? Možemo li malo o tome?

– Da, on je bio član SKOJa i partizan, nosilac „Partizanske spomenice“. Zajedno sa svojim prijateljima, braćom Josipom i Benkom Beheranom, nakon odvođenja svih Jevreja iz Zemuna u logor Jasenovac, skrivaо se kod Martine Levec na tavanu tri meseca dok nisu uhvatili vezu sa vojvođanskim partizanskim odredom i otišli u borbu. On je pre rata bio član Hašomer hacaira, po uбеђenju socijalista i nije bio vernik, ali kada je u sinagogi nedostajalo muških glava za minjan dolazio je na službu, to su tada plaćali deci. On se sa svojim starijim bratom Josipom, koji je stradao u Jasenovcu, spremao za odlazak u Palestinu, da tamo osnuju državu jevrejskog naroda. Ovde u Zemunu je bio jak cionistički pokret, posebno zbog toga što su članovi porodice Teodora Hercla odavde i ne samo oni nego i rabin Alkalaj, koji je to još pre Hercla propagirao. Otac je bio povezan sa komunističkom organizacijom i od njih je dobio obaveštenje da se spremi odvođenje zemunskih Jevreja za Jasenovac i Staru Gradišku. Odlučio je da u tom „filmu neće igrati“. Zašto njezin brat Josip nije pobegao, ne znam, verovatno zato što se majka uplašila da će ih, ako ne nađu sve članove porodice, pobiti. Moj otac je samo sagao glavu, okrenuo se i izašao iz kuće.

■ Kako je završila ta njegova mladalačka ideja o osnivanju jevrejske države?

– Kada je krajem rata 1944. godine došao u Srem, te Sremice su, da

zname, opasne žene, jedna mlada od 17 godina ga je smotala i uništila mu ideju o iseljavanju u Palestinu. A onda, pošto je bio prvoborac, kao i ta opasna Sremica, moja majka, koja je u partizanima bila od 1943. godine, kada joj je bilo 16, odmah su ih angažovali u izgradnji nove socijalističke domovine. Nije on imao vremena da se mnogo bavi svojom decom niti da ih odgaja u jevrejskom duhu. U jednom trenutku je bio „vlast“ u Subotici, pa ja volim da peckam Tomiku Halbrora (Tomislav Halbror, bivši predsednik JO Subotica – p.a.) koji mi se stalno žali kako su mu nove vlasti oduzele ovo i ono, da je možda moj tata stanovao u njegovom stanu dok je bio predsednik mesnog komiteta. Tu u Subotici je rođen moj stariji brat Milan 1947. godine. Naravno, ponosim se angažmanom svog oca i kamo sreće da i ja mogu da dosegnem te visine.

Nije primereno da rabin, koji odlično zna koliko je naša zajednica postradala u Holokaustu, stane ispred spomenika na kojem je ispisano preko 500 imena i kaže kako neće da drži Kadiš za njih zbog toga što nemamo minjan

■ Koje su to visine?

– Otac, ipak, nije bio tako tvrd komunista krutih pogleda i nije uspeo da ispunji očekivanja Partije da se maksimalno angažuje oko otkupa, pa su ga poslali u Novi Sad. Tamo je započeo karijeru kao novinar u „Dnevniku“ da bi kasnije bio urednik spoljno-političke rubrike tog lista. Živili smo tamo do 1957. godine, ja sam rođen 1950. Sećam se kada mi je pričao da je stigla informacija da u posetu Jugoslaviji dolazi Hruščov (Nikita Sergejevič Hruščov, svojevremeno generalni sekretar Komunističke partije Sovjetskog Saveza – p.a.). Ko sada tu vest da objavi kada ne može da je provesti? Ako objaviš da dolazi, a on ne dođe – od glava, a ako ne objaviš, a on dođe – kakav si to onda urednik. Ipak, objavio je i sve je bilo u redu. Dakle, bilo je stresa. Hoću da kažem, majka i otac bili su ljudi novog vremena maksimalno angažovani i predani na poslu tako da tu nije bilo ni jevrejskog vaspitanja, ni Šabata, ni tradicije... nije da mi deca nismo o tome ništa znali,

znali smo, ali nije se to upražnjavalo u našoj kući. Ono što je interesantno, u prvom razredu, koji sam završio u zgradbi Novosadske sinagoge u kojoj je tada bila Osnovna škola „Branko Radičević“, a danas je baletska škola, učiteljica je pozvala moju majku na razgovor. „Šta ovo znači Zoro, tvoj sin je napisao da je po nacionalnosti Srbojevreb?“ To bi moglo lepo da ilustruje odgovor na vaše pitanje o tome koliko sam asimilovan. Imao sam tada šest i po godina. Koliko sada mogu to da rekonstruišem, verovatno sam se tako izjasnio jer nisam htio da povredim ni jednog od roditelja. Hoću da kažem, odrastali smo kao sva deca, bez nekih roditeljskih insistiranja na nacionalnoj pripadnosti. A ni u okruženju nas nikо nije pitao ko smo i šta smo. Po završetku prvog razreda smo prešli u Beograd gde je tata dobio novu dužnost, postao je glavni i odgovorni urednik sindikalnog lista „Rad“.

■ Da li ste na svojoj koži, kao dete ili kasnije, osetili antisemitizam?

– Kada pogledam unazad mogao bih da pronađem neke situacije i da objasnim zašto se nešto dešavalо, nešto ispod žita, ali deca sa kojom sam išao u školu, odrastao i družio se, prema meni nikada nisu ispoljavala nikakve sumnje. Kada bi čuli moje prezime Fogel verovatno su prepostavlјali da je nemačko jer ono na tom jeziku znači ptica. Ono što je interesantno, kada sam završio srednju školu, tek nakon nekoliko godina, kao odrastao čovek shvatio sam da sam išao u razred sa još četvoro Jevreja. To su bili Mirka Rot, Čerka poznatog psihologa Nikole Rota, zatim Vladimir Rob za koga sam bio ubeden da je neki Čeh ili Slovak i još dvoje njih sa srpskim prezimenima. Sve sam, dakle, ja to tek mnogo kasnije saznao. Mogu reći da u svojoj mладости nikada nikakav antisemitizam nisam osetio na svojoj koži. Osetio sam ga tek kada sam počeo da radim. Znate, dometi nas Jevreja u napredovanju u službi su bili limitirani. I kada sam to jednom rekao ocu on mi je kazao: „Nemoj sine da se sekiraš. Kada je trebalo da ja budem postavljen za ambasadora onda su rekli: ‘Ko, Jevrejin da bude postavljen za ambasadora? Neće moći!‘“. Bez obzira na sve zasluge, moj otac, koji je perfektno govorio nemački, nije bio u toj grupi koja je mogla da bude proizvedena u ambasadore. Kada već

Groblje

Spomenuli ste vaš angažman na uređenju groblja.

– Biti predsednik Hevra kadiše ne podrazumeva samo redovno održavanje groblja. Želja mi je bila da našim članovima obezbeđimo lakši i sigurniji pristup spomenicima. Uradili smo betonske staze, uklonili suva stabla i popravili brojne srušene spomenike. Želeo sam da uradimo i nešto više. Popisali smo sva grobna mesta i izradili detaljan plan groblja. Tom prilikom utvrdili smo da su na našem groblju sahranjeni deda i baba Teodora Hercla, pa sam došao sam na ideju da ono bude mesto na kojem će se okupljati poštovaoci dela Teodora Hercla. Multimedijalni CD o Jevrejskom groblju u Zemunu, „Život posle smrti“, koji sam pripremio 2008. deo je evropskog projekta koji podržava i populariše jevrejske turističke destinacije. CD je dostupan na našem sajtu www.joz.rs

pričamo o njemu zanimljivo je de je on mnogo pre Židovske konferencije u Hrvatskoj rešio da ne ide na komemoracije u Jasenovac. Nikada nisam saznao prave razloge tog njegovog stava. Pretpostavljam da je to zato što bi odlazak za njega bio veoma bolan jer su mu tamo stradali otac i dva brata, a majka u Staroj Gradiški. Kada je pisao knjigu o zemunskim Jevrejima dobio je audio zapise svedočenja Ervina Rozenberga, jedinog zemunskog Jevrejina koji je preživeo Jasenovac u onom proboru i Ervina Milera iz Vinkovaca. Ervin Rozenberg je dao izjavu za Jad vašem i zabranio da se ona objavljuje. Moj otac je dobio taj snimak, preslušao i morao da vrati. Ono što je bilo naročito bolno za njega je to što je u izjavi Ervina Milera prvi put čuo kako mu je stradao brat Josip. Bio je to jedan ustaški „igrokaz“ u kojem bi oni postrojili zatvorenicе i onda pred stroj izvodili mentalno zaostalu osobu i na koga bi ona pokazala taj je bio gotov. On je pokazao na Josipa, a Josip, kome je bilo jasno što će biti, dao se u beg. Ustaša potegne pištolj i pogodi ga u glavu. Onda se tako teško ranjen vukao i sakrivao po logoru dva-tri dana dok ga nisu našli i preklali. Možete misliti kako se moj otac osećao kada je čuo to svedočenje.

■ Ipak, ne mislite li da je za predsednika jedne jevrejske opštine, osim menadžerskih sposobnosti, potrebno i neko jevrejsko obrazovanje ili vaspitanje koje se dobija u porodici? Vi ga, složili smo se, nemate. Da li biste bili bolji predsednik da ste odgajani u jevrejskom duhu?

– O svojim dometima kao predsednika nije u redu da ja govorim.

Iskreno, mislim da time što nisam imao klasično jevrejsko vaspitanje, kao uostalom ni klasično srpsko, nisam mnogo oštećen. Ja sam se do ratova devedesetih godina izjašnjavao kao Jugosloven. To mi se činilo najprikladnijim da pomirim poreklo oca i majke. Ja nisam, da kažem tako, sam odlučio štaću biti. To je odlučila okolina. Kada su devedesetih počeli ratovi i prebrojavanje krvnih zrnaca ja sam rekao: „Izvinite braćo Srbi, ja sam Jevrejin“. I nisam pogrešio. Naravno ne zato što bih se stideo srpskog porekla majke. Ali mislim da ovo što ste pitali nema nikakve veze. Što se menadžerskih sposobnosti tiče – imam ih. Sa 29 godina sam postao direktor OOУR-a, kako se to nekada zvalo. Onog trenutka kada sam u svojoj glavi prelomio da se kandidujem za predsednika tačno sam znao šta mi je činiti. Ja sam članstvu odmah rekao: „Nisam vernik, ali ako me izaberete učiniću sve da se u ovoj našoj opštini prvi put posle Drugog svetskog rata obeležavaju verski praznici“. I to sam ispunio. Nema praznika koji nismo obeležili, bilo ovde u opštini bilo, u gostima kod naših prijatelja u Subotici, Pančevu, Beogradu i tako dalje. Da zaključim, mislim da mi to što nisam odgojen u jevrejskom duhu nije nikakva mana.

■ Onima kojima bi to moglo da smeta možete odgovoriti kao onaj kmet nezadovoljnim seljanima koji su tražili da im daju boljeg: „Šta čete, dobri odoše dobrijema, bolji boljijema, a ja braćo, evo, jedva vas dopado!“. Raspalite po rabinu, pa po bivšem uredniku „Pregleda“, pa po ženskoj sekciji... da ne nabrajam. Ne kažem da su vam namere loše, ali nekako – gde

Sinagoga je vraćena

Moram da napomenem da su u poslednje vreme moji odnosi sa rabinom znatno popravljeni. Dokaz tome je i dogovor da sledeće godine rabin održi Šabat za naše članove u Opštini. Takođe smo razgovarali i o mogućnosti da se sinagoga ponovo opremi za versku službu. **To znači da smo 23. maja dobili rešenje od Agencije za restituciju da su nam vratili sinagogu u zamenu za oduzete nekretnine!** To je važan podstrek za održanje jevrejske vere i tradicije u Srbiji i naravno za dalji napredak naše male zajednice u Zemunu. Zato sam ponosan na moje članove koji su me bezrezervno podržavali svih ovih godina u nastojanju da povratimo sinagogu.

**je Fogel tu je igranka bez prestanka.
Zar ne biste baš vi morali da radite na
dobrim odnosima u zajednici?**

– Prvih šest godina moga rada u Jevrejskoj opštini Zemun bili su period izuzetno dobrih odnosa sa svima u Jevrejskoj zajednici. Ono što je bio okidač jednog lošeg odnosa Beograda prema Jevrejskoj opštini Zemun, a posle su im se priključili Novosađani, Nišlje i tako dalje, bio je trenutak kada sam pomislio kako bi bilo dobro da se ja, kada su svi koji su se pre toga nudili odustali, pozabavim renoviranjem jedne trošne kuće pored Zemunskog groblja. Naglašavam – pored groblja, jer parcela i sve ostalo nisu u njegovom sastavu. Naravno, ovde kod nas je bilo nekih nezadovoljnika, reč je o jednom bračnom paru arhitekta koji su bili autori ideje o renoviranju te kuće. Oni su na molbu našeg izvršnog odbora uradili jedan projekat kako bi to trebalo da izgleda. Interesanto je da je u toj kući živeo jedan Nemac, folksdjočer Geringer, vrlo lojalan gospodin, koji je održavao groblje i pre rata i za vreme rata i posle. To je u stvari bila kuća domara. Kada je on umro, njegova porodica je vratila ključeve kuće našoj opštini i mi smo se pomalo našli u čudu što sada da radimo sa njom. Kuća bez vode, struja jedva koliko za sijalicu... samo što se nije srušila. I onda sam se, da skratim priču, ja ponudio izvršnom odboru i prihvatio da sa tom kućom nešto uradim. E, onda je bračni par otišao kod tadašnjeg predsednika Saveza. I onda je nastala hajka u koju su uvukli i rabina koji je izašao na izvršni odbor sa nekim crtežom kako sam ja ušao u groblje i tako dalje. Formirana je komisija koja je rekla da to nije istina, ali predsednik komisije nije htio da potpiše taj zapisnik. Zašto, pa imao

je nekih svojih razloga možda i zato što sam ja, kako vi to kažete, voleo da gurnem prst u oko, pa mu se ovo učinilo jako zgodnim da me ucenjuje.

■ **Znači, tako je to krenulo? Ni odnosi sa rabinom vam nisu najbolji, šta vam je kod njega zasmetalo?**

– Nije primereno da naš rabin, koji odlično zna koliko je naša zajednica postradala u Holokaustu, dođe na groblje u Zemun na obeležavaju 27. jula, kada su zemunski Jevreji oterani u Jasenovac, stane ispred spomenika na kojem je ispisano preko 500 imena i kaže kako neće da drži Kadiš za njih zbog toga što nemamo minjan.

■ **On propise mora da poštuje. Ako nema minjana, nema ni kadiša – kraj priče.**

– Molim? Pa, valjda, ako neko treba da nas razume to je on. Pa nas je tamo bilo 40 okupljenih na groblju tog dana. Pitam, kako nema, a on mi kaže: „Pa, evo, ti prvi nisi Jevrejin!“ A ja mu kažem: „Pogledaj, ovaj je Jevrejin, i ovaj, i ovaj, a vidiš tamo onog dečka, e on je deseti Jevrejin, tako da nisi u pravu, plus više od 500 imena stradalih uklesanih na spomeniku“. I onda se okrenem Lubavićima i pitam ih mogu li oni da izgovore Kadiš i oni, koji su ultra ortodoksnii, to učine bez problema. Savez, izuzev za vreme predsedavanja Aleksandra Nećaka, nije pokazivao dužno poštovanja prema aktivnostima koje smo vodili. Naprotiv, i dan danas se vodi svojevrsna kampanja da se što više omete rad naše zajednice.

■ **U poslednje vreme počeli ste da gajite jedan „lep“ običaj da, kada vam nešto nije po volji, napuštate sednicu**

Izvršnog odbora Saveza. Šta time postižete? Da li je to dobar način?

– Prvu sednicu sam napustio pre početka zato što je bilo savršeno jasno da naši legitimni zahtevi, vezani za finansiranje plate našeg sekretara, nailaze na potpuno nerazumevanje. I pošto je to, mogu slobodno da kažem, bio hir jedne osobe koja je na svoju stranu privukla ceo Izvršni odbor, nisam htio u tome da učestvujem. Tim gestom želeo sam da pošaljem poruku Izvršnom odboru da se malo zamišli. Moj drugi odlazak sa sednice je vezan za činjenicu da članovi Izvršnog odbora nemaju ni trunke poštovanja prema zahtevu Izvršnog odbora Jevrejske opštine Zemun da se neke teme postave na dnevni red. Ja sam odlazeći sa te sednice jasno rekao da nikada ne bih glasao protiv predloga neke jevrejske opštine da se o nečemu razgovara. I dokle god Izvršni odbor bude tako funkcionisao ja ću njegove sednice napuštati. Za to imam podršku Izvršnog odbora svoje opštine. Pogledajte samo novi budžet i videćete da nas Savez ne podržava tamo gde je najpotrebnije, a to je rad sekretara. Možda baš zbog tog odnosa Saveza imam i jaku podršku unutar Jevrejske opštine Zemun. Da je bilo koja opština, tu mislim i na ove najmanje kao što su Kikinda, Niš ili Priština, tražila da se o nekoj temi diskutuje ja bih bio za to. Za mene je to dovoljno. Čim traže znači da ih nešto tišti, pa hajde da vidimo što je to i kako može da se pomogne. A ne da se to ni ne postavi na dnevni red.

■ **Dirljivo je vaše očinsko zalaganje i briga za status sekretarice Jevrejske opštine Zemun...**

– Ma, oni su se svi okomili na osobu. Ja nisam pričao o njoj, ja sam pričao o statusu sekretara, bez obzira na to ko tu funkciju obavlja. To je posao koji je plaćen mizerno, a to pravdaju time da ona ima sada ima više nego što je imala, jer je u penziji pa ta mizerija kada se doda na njenu penziju nije tako loša. Ovde se radi o poslu koji ona obavlja i koji ima svoju vrednost, nevažno da li ima i penziju ili ne. Ako postoji odluka da se plaćaju sekretari Zrenjanina, Pančeva i Zemuna, da im se daju plate onda neka tako bude. Ne, oni to, evo već treću godinu, neće. Prestanimo da pričamo o njoj, hajde da pričamo o poslu sekretara. Da vidimo što radi i koliko to vredi.

Znači, ta moja borba nije za to da budem tata nekome nego da se poštuje jedan princip.

■ **Uz svo poštovanje za sve što radite, ponekad mi se čini da promašujete suštinu, a ona je da u Zajednici treba da vlada sloga. Bio sam ovde u Zemunu na nekoliko okupljanja povodom značajnih datuma ili praznika i osećao se vrlo priyatno, ali se pitam zašto na tim okupljanjima nema, na primer, članova Jevrejske opštine Niš ili Kikinda? Što njih ne pozovete da se druže? Moje skromno mišljenje je da je to ništa manje važno od izložbi koje organizujete, ako nije i važnije. Šta vas sprečava?**

– Vidite li onu sliku tamo (pokaže na fotografiju okačenu na zidu opštinskih prostorija – p.a.)? Vidite one ljude na njoj što stoje iza mene? E, pa to su vam naši gosti iz Kikinde. A vidite onu drugu sliku, e to smo mi u gostima u Zrenjaninu. Ali, da vam kažem, mi smo apsolutno otvorena zajednica i sve ih pozivamo da nam dođu. Evo naša ženska sekcija se na poslednjem sastanku izvršnog odbora interesovala o mogućnosti da bude domaćin skupu ženskih sekcija jevrejskih opština, jer uvek idu negde, a nikada same ne organizuju ta okupljanja. Naravno da sam se složio sa tom njihovom idejom, imamo šta da pokažemo i umeli bismo da ih lepo ugostimo. Naročito sam istakao da obavezno pozovu Jevrejsku opštinitu Niš iako sam poprilično siguran da neće doći. Suprotno vašem mišljenju, ja zaiste nemam ništa protiv bilo koje jevrejske opštine. Sve što kažem na Izvršnom odboru Saveza kažem u interesu Zajednice, naravno onako kako ga ja vidim, i spremam sam sa svakim da budem u najboljim odnosima, bez obzira na to da li se sa njegovim pogledima slažem, ali nisu drugi na to spremni. Mnogi moju kritiku doživljavaju lično, iako ja uvek branim interes Jevrejske opštine Zemun i interes Saveza.

■ **Vaša Opština postavila je veb sajt 2005. Vi ste ujedno glavni i odgovorni urednik. Da li za taj vaš angažman dobijate novčanu nadoknadu?**

– Moj angažman na uređenju sajta, pisanja izveštaja i svega ostalog što podrazumeva posao urednika potpuno je besplatan. Jedini troškovi koje imamo su troškovi za rad veb maste-

ra, prevodioca na engleski i održavanja servera. Jugoslav Rakita, naš član, koji je vizuelno osmislio sajt, daje svoj puni doprinos kao veb „majstor“ i bukvalno je na usluzi 24 sata. Možemo da se pohvalimo da je Jevrejska opština Zemun započela internet prezentaciju pre svih jevrejskih opština sa prostora bivše Jugoslavije.

.....

Savez, izuzev za vreme predsedavanja Aleksandra Nećaka, nije pokazivao dužno poštovanja prema aktivnostima koje smo imali. Naprotiv, i dan danas se vodi svojevrsna kampanja da se što više omete rad naše zajednice

.....

■ **Kada kažete da na stranice vašeg sajta ulaze posetioci iz preko 100 zemalja pa među njima pominjete i posetioce sa Maršalskih ostrva onda ja pomislim: „Evo ga, tipičan Nenad Fogel! Živ ne bi ostao da nekoga ne potkači“**

– Šta, ne verujete? Hoćete da vam dokumentujem? Pa mi imamo i, da ne verujete, posetioce iz Kuvajta, Irana i iz Palestinske uprave! Sasvim je sigurno da naš sajt značajno utiče na formiranje slike o jevrejskoj zajednici u Zemunu, ali isto tako odslikava i stanje u našem Savezu. Nemojte mi samo reći da vam sajt služi da razbijete medijsku blokadu! Meni se čini da vam on pre služi da se sa nekim razračunate ili da ga bar, ako ništa drugo, pecnete.

– Apsolutno se ne slažem sa vašom konstatacijom da mi sajt služi za obračun sa bilo kim. Sajt je otvoren za saradnju i svako može da se javi sa svojim prilogom ako misli da ima nešto da kaže. Znajući kakvi su nam bili „Bilteni“ i „Pregledi“ mislim da je naš sajt jedini koji može da pruži informaciju članstvu u Srbiji o tome šta se u Zajednici dešava.

■ **Recite nam nešto o izdavačkoj delatnosti JO Zemun.**

– Iako sam mislio da naša izdavačka delatnosti neće biti dugog veka ona traje punih 18 godina. Za to je pomalo „krivac“ Milan Fogel. Mi smo 2000. godine objavljuvajem godišnjeg kalendara sa fotografijom naše sinagoge pokrenuli akciju za njen

otkop. Moj brat Milan Fogel pridružio se toj akciji i kao njegov doprinos prikupljanju sredstava za otkup sinagoge poklonio je krajem 2001. godine autorska prava na knjigu „Galerija pod vedrim nebom“. Kada je za knjigu „Povratak u odgovor“ dobio prvu nagradu na književnom konkursu Saveza jevrejskih opština Jugoslavije 2002. godine nije bilo ništa prirodne da se i ta njegova knjiga objavi u našoj produkciji, naravno o njegovom trošku. Nedugo potom, zbog obilja novih dokumenata i fotografija koje smo dobili od članova, odlučili smo da objavimo novo dopunjeno izdanje knjige „Jevrejska zajednica u Zemunu“. Pored novih priča o jevrejskim porodicama iz Zemuna drugo izdanje je značajno i zato što je spisak žrtava dopunjena sa 34 novih imena. Danas možemo reći da imamo gotov tačan broj (574) naših članova stradalih u Holokaustu.

■ **Kako na vaš rad gledaju članovi JO Zemun? Da li ste od njih dobili neko priznanje osim što vas redovno biraju za predsednika?**

– Brojne aktivnosti JO Zemun umesto pohvala unele su nemir u do tada „uređene“ odnose unutar Saveza. Znalo se čija se sluša. Borba za bolji položaj takozvanih malih opština doneo mi je tih prvih godina brojne protivnike među članovima IO Saveza. Oni, zajedno sa tadašnjim predsednikom, nisu imali odgovore na moja legitimna pitanja. Njihova slabost doveo je do „lova na veštice“. U tim trenucima pomicala sam da se povučem sa mesta predsednika. U sred tih dilema, moji najbliži saradnici Rihard Eberle, Zoran Jovanoski, Jovan Đorđević i Marko Šer nisu dozvolili da pobede spletke. Na predlog Izvršnog odbora JO Zemun, bez mog prisustva, odlučili su da mi dodele „Megilu zahvalnosti“ kako su naveli „za sve dosadašnje napore u obezbjeđivanju sredstava za mnogobrojne projekte na dobrobit zajednice i posebno za sanaciju naše kapеле na Jevrejskom groblju u Zemunu kao i za rekonstrukciju naše kuće u ulici Cara Dušana“. Ove godine dobio sam još jedno priznanje, ovog puta od države Izrael za „izuzetan doprinos jačanju veza između dve zemlje, Srbije i Izraela“.

Hvala na razgovoru!

– Molim!

DRUGI PIŠU**„Jutarnji list“**

SKANDALOZAN POVIJESNI FALSIFIKAT – SEDLAR I HITREC U NOVOM FILMU TVRDE: Partizani su u Jasenovcu ubili više ljudi nego ustaše

Uzagrebačkom kinu Europa u ponedjeljak oko 21 sat na projekciji filma Jakova Sedlara i scenarista Hrvoja Hitreca "Jasenovac - istina" okupilo se šaroliko društvo.

Bilo je tu puno "desnih prvaka" hrvatske ideološke scene, od Zdravka Tomca, Branka Borkovića, preko Vice Vukojevića, Dikana Radeljaka, novog ministra kulture Zlatka Hasanbegovića, koji je prije filma dobio najdulji pljesak, sisačkog biskupa Vlade Košića do, priličnog iznenadenja – izraelske veleposlanice Zine Kalay Kleitman, koja sumnjamo da je bila svjesna čemu je prisustvovala.

Novinari su za njih 'liberalni fašisti'

Film se pred kraj zlokobno pretvara u najprostiju ideološku potjernicu za ljudima koji se usude posumnjati u Sedlarov pristup. Poimenično se spominju Ante Tomić, Jurica Pavičić, Davor Butković, Viktor Ivančić, Denis Kuljiš, Slavko Goldstein, Josip Manolić, Ivo Josipović i Milorad Pupovac kao mrski antihrvatski "liberalni fašisti", a za Miljenka Jergovića se kaže da mu je sadašnji angažman licemjeran jer je u mladosti crtao svastike po sendvičima. To piše Hitrec, autor partijskog agitpropovskog uratka S.P.U.K.

A što je, recimo, s pripadnosti "zločinačkom partizanskom pokretu" i statusom oficira jugo-srbočetničkokomunističke JNA – Franje Tuđmana!?

"Žrtve ratnih okolnosti"

Povijesna mantra su-vremene hrvatske desnice je dozlaboga uboga i nemašto-vita. Mit na kojem se želi gra-diti "novi hrvatski poredak" je omalovažavanje, ideološko i nacionalno diskreditiranje te posvemašnja kriminaliza-cija hrvatskog partizanskog pokreta te relativiziranje, umivanje, umanjivanje i opravdavanje onoga što se opravdati ne može.

No, kako se ipak ne može za-nemariti baš sav zločinački i pol-tronski karakter ustaškog režima, pokušava ga se opravdati pret-hodnim zločinom Srba te kasnijim ultimativnim partizanskim! Ako je to argument za ustaški zločin nad Srbima, zašto se on ne primjenjuje kao argument za ono što je bila osveta 1945. nad ustašama? Film se uklapa u postavljenu mantru i malo je reći da je kontroverzan, ali uz to što je postavljen kao bezočno, nelagodno i neugodno umivanje ustaških ubojstava u logoru smrti Jasenovac, koristi tezu da je kasniji "partizanski logor Jasenovac" puno gori i krvaviji od ustaškog.

Slavko Goldstein, napadan u fil-mu, o tome izvan filma kaže: "S pu-nom sigurnošću tvrdim da su kon-strukcije o Jasenovcu kao poslijerat-nom partizansko-komunističkom logoru smrti samo konstrukcija, bez ijednog pravog dokaza. Neosnovana izmišljotina." Kad se govori o tom "partizanskom Jasenovcu", iznosi se tvrdnja da su Srbi iz Pakraca dolazili klati Hrvate iz zadovoljstva. Ništa

PLAKAT: europska premijera

nije rečeno o tome s kojim su osjećajem ustaše klali Srbe i Židove?

Gledajući film, stječe se dojam da se ustašama holokaust nad Židovima omakao, a oni su žrtve, Bože moj, ratnih okolnosti.

Kolateralne žrtve

Toliko je stvari tamo izrečeno da se teško uhvatiti za svaku izne-senu konstataciju. Film počinje četničkim srpskim pogromima u vrijeme Kraljevine Jugoslavije, kao neki uvod u opravdanje onoga što je Srbe snašlo u NDH. Blasfemično je da se Srbi kao najveće žrtve tog sra-motnog logora spominju gotovo kao kolateralne žrtve, kao da su sami krivi što su poklani. Kao kad ubo-jica na sudu traži blaži tretman jer je ubijeni sam pao na nož (desetak puta), a napisao je u školskom listu i humanu pjesmicu "I Srbi su ljudi".

Kaže se da je Pavelićeva odluka da iz Njemačke uveze rasne zakone tragična (tu ga se pokušava opravdati, kao nije on kriv, to su njemački

zakoni), ali se poentira da je Kraljevina Jugoslavija imala prema Židovima još ranije "rasne zakone". Iz njih se čita da je Židovima zabranjivano školovanje. No, zar to opravdava ustaške rasne zakone po kojima su Židovi i Srbi likvidirani samo zato što su Židovi i Srbi!?

Jasenovac se prikazuje kao logor u koji su internirani protivnici režima, a ustaški pokret tek kao antisrpski. Srbina se može likvidirati.

Mlak pljesak

Kao veliki opravdavajući argument iznosi se podatak da je Pavelić

ličave žena Mara bila polužidovka te da je sam ustaški vođa, na intervenciju Mate Ujevića, spasio njegova tajnika Židova iz Jasenovca.

Mijenja li to suštinu ustaškog režima, njihov usrdni i blagonakloni doprinos holokaustu? Adolf Hitler osobno je dopustio da nekoliko glazbenika Židova nastavi svirati u Berlinskoj filharmoniji do kraja rata. Treba li zato biti Pravednik među narodima? Mijenja li karakter zločina na Ovčari nekoliko svjedočanstava da su vukovarski Srbi spasili od klanja par svojih prijatelja Hrvata? No ni podatak o Mari polužidovki, "brojnim Židovima u ustaškom po-

kretu" ili tome da je Židovska općina u Zagrebu radila cijeli rat i da je na tome inzistirao sam Pavelić (pismo koje to kao potvrđuje vrlo je dvojbeno) nisu spasili 80 posto hrvatskih Židova od ustaške kame.

Preživjelo ih je 20 %, i to dobar dio zahvaljujući "zločinačkim hrvatskim partizanima". Konačno, zagrebački rabin Šalom Freiberger isporučen je u Auschwitz, gdje je ubijen, ali Sedlar i Hitrec to nisu smatrali relevantnim podatkom.

I za kraj – film je, na iznenadeće, dobio vrlo mlak pljesak.

„B 92“

“Kad antifašista bude predsednik Hrvatske...”

Hrvatska pokušava da zataška zločin u Jasenovcu i učini ga manje važnim, kaže osnivač Centra za istraživanje zločina holokausta "Simon Vizental" Efraim Zurof. On je ocenio da potpuno opravdana odluka Saveza jevrejskih opština Hrvatske i Srpskog narodnog veća (SNV) da ne učestvuju u zvaničnoj komemoraciji žrtvama koncentracijskog logora Jasenovac. Neučestvovanjem u komemoraciji, čiji je pokrovitelj država, šalje se jasna poruka, rekao je Zurof.

"Poruka koju time žele poslati je veoma jasna. U Hrvatskoj danas postoji pokušaj da se zataškaju zločini u Jasenovcu i da se učine manje važnim i to je potpuno neprihvatljivo. Zbog toga je potpuno ispravna odluka da bojkotiraju komemoraciju u Jasenovcu", izjavio je Zurof.

On tvrdi da nedvosmisleno postoje "elementi u hrvatskom društvu koji izražavaju nostalгију za ustaškim režimom i NDH" i istovremeno ističe da su mnogi ljudi protiv toga.

"Mnogo ljudi u Hrvatskoj je protiv toga i bore se protiv toga. Mi

im pokušavamo pomoći i uradimo sve što možemo da bismo uticali da stvari krenu drugim pravcem", rekao je.

Podsetio je da je bilo razdoblja kada situacija nije bila ovakva dok su predsednici Hrvatske bili Stjepan Mesić i Ivo Josipović, a sada, kaže, na toj poziciji imamo drugog pod kojim stvari izgledaju gore.

"Ako sledeći put bude izabran antifašistički predsednik, onda će stvari biti bolje. Treba se nadati da će antifašist postati predsednik i da će imati većinu u parlamentu i onda će situacija biti bolja", kazao je Zurof.

Hrvatski zvaničnici ne negiraju zločine u Jasenovcu, ali pokušavaju da umanje njegovu razmeru i značaj.

"Moglo bi se reći da jednom kada umanje značaj tog zločina sledeće je da ih u potpunosti negiraju. Ono što trenutno imamo je iskrivljivanje slike o Holokaustu, a ne njegovo negiranje", kazao je Zurof.

On je kao primer takvog ponašanja ponovo naveo hrvatskog ministra kulture Zlatka Hasanbegovića ističući kako je Centar "Simon Vizental" zbog toga i tražio njegovu smenu.

"Mi smo zatražili da Hasanbegović bude smjenjen. U međuvre-

menu ništa nije urađeno kada je reč o tom pitanju i stvari su zapravo postale gore", kazao je i dodao da Hasanbegović hvali film "Jasenovac – istina" i neko je ko ima nostalгијu za ustaštvom. Razočaranjuće i tužno je, kaže, da zemlja članica EU ima takvog ministra kulture.

"To su pitanja s kojima se suočavamo u Hrvatskoj. Ali, to su pitanja s kojim se mora suočiti i hrvatska vlada i uraditi nešto u vezi s tim", naveo je.

Zurof je kao revizionistički osudio film Jakova Sedlara "Jasenovac-istina" dodajući kako bi svakako učinio sve da spreči njegovo prikazivanje u Izraelu.

Na pitanje o polemikama izazvanim najava proglašenja svetim kardinalu Alojziju Stepinca, Zurof je odgovorio kako bi takav čin "samo pomogao onima koji žele iskriviti sliku o Drugom svetskom ratu i Holokaustu".

"Takva osoba ne zaslužuje biti kanonizovana. Neko ko je bio saučesnik, mentor ili sveštenik Ante Pavelića ne može biti svetac. Kako neko može biti sveštenik čoveku koji je počinio masovna ubistva i onda još da bude proglašen svećem. To je absurdno", rekao je Zurof.

AFERA "PANAMA PEJPERS" Otkrili nacističko blago oteto od Jevreja

U depou u ženevskoj bescarinskoj zoni pronađeno i platno "Muškarac koji sedi sa štapom" italijanskog slikara jevrejskog porekla

Slika Amedea Modiljanija, vredna 25 miliona dolara, koju su nacisti uzeli jevrejskim vlasnicima za vreme Drugog svetskog rata zaplenjena je u Ženevi zahvaljujući objavi "Panamskih papira", objavili su švajcarski listovi. Kako se navodi, otkriveni su i sporni, sadašnji vlasnici slike.

Listovi "Bunda" i "Tempsa" navode da je švajcarsko državno tužilaštvo 8. aprila izdalo nalog za pretres dobro čuvanog depoa u ženevskoj bescarinskoj zoni gde je, među mnogobrojnim umetničkim delima, pronađeno i platno "Muškarac koji sedi sa štapom" italijan-

skog slikara jevrejskog porekla. Slika je poslednji put izložena 2005. u njujorškoj galeriji porodice Nahmad. David Nahmad, poreklom Libanac, jedan je do najuticajnijih trgovaca umetninama u svetu, preneo je Index.hr.

Pre dolaska nacista na vlast, slika je pripadala porodici jevrejskog trgovca umetninama Oskara Štetinera. Bežeći pred nacistima 1939. ostavio ju je u Parizu, a godinu dana posle nacisti su je ponudili na prodaju. Zidoječ cajtung navodi da je Štetiner 1946. godine sudskim putem tražio da mu se platno vrati, ali je dve godine po pokretanju procesa umro, tako da je slučaj zaključen. Godine 2011. jedna kanadska kompanija je i u ime njegovog unuka bezuspešno pokušala da dođe do slike preko američkog suda. Tada je ustanovljeno da je službeni vlasnik platna ofšor kompanija "International Art Center", koju kontrolišu članovi porodice Nahmad, a "Panamski dokumenti" su to potvrdili.

(Tanjug)

"Muškarac koji sedi sa štapom"
(Foto: Vikipedija)

"BLIC" Stepinac svetac, odlučio Vatikan

Stepinac na suđenju

Alojzije Stepinac biće proglašen za sveca uprkos protivljenju SPC i bez obzira na to što će o njegovom liku i delu zaključiti pravoslavno-katolička komisija

To je za "Blic" juče praktično potvrdio i predsednik Hrvatske biskupske konferencije Želimir Puljić, član hrvatske delegacije koja je nedavno posetila papu Franju.

– Članovi mešovitog radnog tela su imenovani. Uskoro će Sveta stolica iz svojih redova postaviti i predsedavajućeg, pa komisija može uskoro početi da radi. Zadatak komisije nije da raspravlja o svetosti kardinala Stepinca, jer je to već učinila Kongregacija za proglašenje svetim i blaženim. U našem razgovoru s papom nismo čuli ništa o nekim novim istorijskim podacima koji bi sprečili proglašenje svetim blaženog Alojzija Stepinca. Budući da nije zadatak komisije da raspravlja o svetosti kardinala Stepinca, nema razloga da njen rad dugo traje. Ne zna se tačan datum proglašenja blaženog kardinala svetim, ali iz razgovora s papom Franjom rečeno nam je da to ne bi trebalo dugo da traje i da se taj postupak ne dovodi u pitanje – rekao je Puljić za naš list.

Kako "Blic" saznaće, komisija dve crkve trebalo bi prvi put da se sastane početkom maja, dok bi proces kanonizacije kardinala iz vremena NDH trebalo da bude nastavljen tokom ovog leta.

Vođa delegacije SPC, mitropolit crnogorsko-primorski Amfilohije, potvrdio je za "Blic" da SPC ne može da zaustavi kanonizaciju Stepinca.

– Vatikan ima pravo na kanonizaciju, a rad komisije treba da posluži da se uloga Stepinca sagleda šire i da se o njegovim postupcima pre, za vreme i nakon Drugog svetskog rata prema ljudima pravoslavne vere kaže istina. Ako se i nakon toga Stepinac kanonizuje, to će imati negativnog odjeka u pravoslavnoj javnosti. Ono što je bitno u celom postupku, to je blagodarski predlog pape Franje za istinskim i pravim dijalogom koji je jedini način da se uspostave bolji odnosi dve crkve – kazao je Amfilohije, uz napomenu da SPC nije dobila pisani odluku o sastavu katoličkog dela komisije.

Da će Stepinac sasvim sigurno postati svetac našem listu je nezvanično potvrđeno i iz više izvora bliskih dvema crkvama.

– Postoji veliki pritisak katoličke javnosti koja smatra da SPC treba da se sasluša, ali ne i da odlučuje koga će Sveta stolica kanonizovati. Zato ukrštanje argumenata članova komisije o liku i delu Alojzija Stepinca ima neobavezujuću formu za Vatikan – tvrdi jedan od naših sagovornika bliskih Katoličkoj crkvi.

Činjenice – Ko je bio Stepinac

Alojzije Stepinac rođen je 1898. u Krašićima, gde je 10. februara 1960. i umro. Bio je zagrebački nadbiskup i kardinal, a Katolička crkva ga je 1998. proglašila blaženikom i pored toga što je 1946. osuđen na kaznu zatvora od 16 godina sa prisilnim radom i gubljenje političkih i građanskih prava u trajanju od tri godine. Kaznu zatvora izdržavao je u Lepoglavi do decembra 1951, kada je pušten u kućni pritvor zbog lošeg zdravlja.

(Autor: S. Vukašinović, 16. april 2016.)

DRUGI PIŠU – NEVEROVATNO

Hitlerov komandos Oto Skorzeni, navodno, radio za Izraelce

Oto Skorzeni, ozloglašeni bivši oficir SS-jedinica, poznat kao "Hitlerov komandos", radio je kao plaćeni ubica za izraelsku obaveštajnu službu, piše izraelski list "Haarec".

Izraelski Mosad je posle Drugog svetskog rata navodno tajno vrboval potpukovnika, koji je u britanskim i američkim obaveštajnim krugovima bio poznat kao "najopasniji čovek u Evropi". List tvrdi da je Skorzeni 1962. ubio bivšeg nacističkog naučnika Hajnca Kruga, koji je u vreme kada je Verner fon Braun bio tehnički direktor instituta za razvoj i testiranje raketa u Penemindeu (na ostrvu Uzedom), radio na razvoju raketa V2 koje su Nemci u završnoj fazi rata koristili u napadu na London, izazvavši velika razaranja.

Krug je, naime, 1962. godine nestao bez traga u Minhenu, u vreme kada je radio na razvoju raketnog programa za egipatsku vladu. Dugo se sumnjalo da su ga ubili Izraelci, uznemireni zbog tada neprijateljskih namera Egipta, a list "Harec" tvrdi da ga je, po nalogu Mosada, ubio Skorzeni.

Strahujući za sopstveni život nakon što je nekoliko drugih naučnika koji su radili na istom programu primilo preteća pisma i pozive iz Izraela, Krug je odlučio da angažuje bivšeg SS-oficira za telohranitelja. Nije, međutim, znao da je čovek koji je trebalo da ga čuva zapravo dvostruki agent koji radi za Izraelce.

Skorzeni i Krug su se u pratnji dvojice telohranitelja odvezli u Minhen da bi se na miru dogovorili, ali čim su stigli, ubio je naučnika, a on i njegovi saučesnici su uništili njegovo telo kiselinom tako da nije ostao nikakav trag.

Skorzeni, kome je lično Hitler dodelio najviše odlikovanje Gvozdeni krst, bio je izuzetno neobičan regrut Mosada. Bio je najpoznatiji kao član nacističkog tima komandosa koji su spasli smenjenog italijanskog vođu Benita Musolinija iz zatočeništva 1942.

Međutim, učestvovao je i u operaciji uspostavljanja kontrole nad Mađarskom 1944, kada je nacistička marionetska vlada Mikloša Hortija bila na ivici da potpiše primirje sa Rusijom. Kao posledica te operacije, desetine hiljade mađarskih Jevreja koji su do tada uspeli da prežive, deportovane su u koncentracione logore.

Pred kraj rata Skorzenija su uhapsili Amerikanci, ali je on uspeo da pobegne u dramatičnom poduhvatu uz pomoć tri bivša oficira Vafen SS-a, prerušena u američke vojnike. Skorzeni je u svojim memoarima tvrdio da su ga Amerikanci pustili da pobegne u Španiju, gde je živeo za vreme Frankovog režima.

SKORCENI I DUČE: Nakon oslobođanja Musolinija 1943
(Foto: German Federal Archives / Wikipedia)

"Haarec" tvrdi da mu je Mosad ušao u trag, ali umesto da ga ubiju, odlučili su da ga vrbuju.

Rafan Eitan, bivši oficir Mosada koji je uspešno oteo Adolfa Ajhmana i doveo ga u Izrael, gde je izведен pred sud, izjavio je da je upoznao Skorzenija, ali je odbio da otkrije detalje.

Kako navodi "Haarec", Skorzeni je rekao Mosadu da ga novac ne interesuje i tražio da se njegovo ime skine sa spiska ratnih zločinaca Simona Vientala, austrijskog lovca na naciste. Međutim, ni Mosad nije uspeo da ubedi Vientala da izbriše Skorzenija sa spiska, pa je obaveštajna služba lažirala Vientalovo pismo u kome se "potvrđuje" da će njegovo ime biti obrisan.

Ostatak života Skorzeni je proveo u Španiji, a umro je od raka 1975. godine. Na njegovoj sahrani, bivši saborci, pripadnici iz SS-a, salutirali su mu nacističkim pozdravom i pevali su nacističke pesme, ne znajući da je čovek za kojim žale zapravo izraelski agent.

(telegraph.co.uk / M.A.
31. 03. 2016 - 06:06h)

ZANIMLJIVOSTI

Priredio: Aron Albahari

Jevreji – rimske pape

Da li ste znali da su četvorica papa bili jevrejskog porekla, a trojica od njih i Jevreji po rođenju

Sledeći istorijsku okolnost da su u prvih 50 godina od pojave hrišćanstva, hrišćansku Crkvu i sledbenike nove vere činili gotovo isključivo Jevreji, novi nauk je prvenstveno propovedan i širen među heliniziranim Jevrejima, i to po trgovima i sinagogama Galileje, Male Azije i istočnog Mediterana, jer crkava još nije ni bilo.

Na tu nas činjenicu upućuje, između ostalog, i istoriografsko delo poznatog rimskog istoričara Euzebija iz Cezareje (oko 275 – 339) „Crkvena istorija“. Iz nje saznajemo da su nakon Isusove smrti njegovi apostoli i učenici (po Istočnoj crkvi tzv. „mali“ apostoli ili „sedamdesetorica“) isprva propovedali *jevanđelje* samo Jevrejima. A to nam kazuje i Novozavetna

Sveti Petar

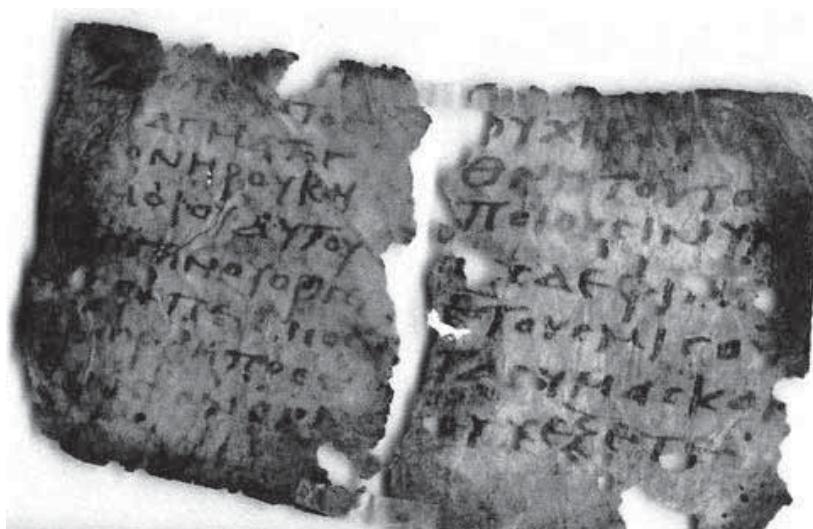

Biblja – *Dela Apostolska*; 11:19: „*A oni što se rasijaše...ne priopovedaše nikome drugom nauk* (hrišćanstvo, o.a.), *osim Jevrejima*“.

Sveti Pavle (hebrejski Savle) to posebno naglašava u svojoj propovedi u sinagogi u Antiohiji u Pizidiji (antička pokrajina u Maloj Aziji, današnja Turska): „*u Pizidiji...u subotu uđoše u sinagogu* (Jevreji, o.a.) te sjedoše ...Tada ustade Pavle...i reče: *Izraelci i vi ostali...čujte! Bog ovoga naroda – Izraela – izabra sebi naše očeve* (za širenje nove vere – hrišćanstva, o.a.). *On učini velikim ovaj narod* (Jevreje, o.a.)“ (*Novi zavet; Dela Apostolska*: 13:14-17).

Pojava hrišćanstva unutar jevrejskog naroda, u stvari i ne treba da čudi. Od svih naroda u Rimskoj imperiji, koja je tada obuhvatila prostor gotovo celokupnog Sredozemlja te Bliskog i Srednjeg istoka, jedino je Jevreje izdvajao monoteizam, odnosno verovanje u postojanje samo jednoga Boga, a hrišćanstvo je prihvatiло upravo takav koncept verovanja!

Ranohrišćanski spis Didahi (Didache) punim imenom *Nauk dvanestorice apostola*, bio je osnovni dokument o životu i praksi onovremene izrastajuće nove hrišćanske Crkve, a nastao je u

Fragment orginala rukopisa
Didahi (Didache)

potpuno judeo-hrišćanskom ambijentu u kojem je nastalo i *Matejevo jevanđelje*. Dakle, u jevrejskoj Judeji.

Konačno, i samo središte nove Crkve bilo je u Jerusalimu, kao što je bio i jevrejski Hram, a i svi episkopi Jerusalima, petnaestorica njih (od 33. do 136. godine) bili su isključivo i „samo obrezani“, dakle Jevreji.

Papski grb

Međutim, posle pada Jerusalima u rimske ruke 70. godine, Rimljani su proterali veliki broj Jevreja iz Judeje, pa tako i Jevreje *judeohrišćane*, a centar hrišćan-

skog pokreta se od tada polako seli u Rim, kao prestonicu Carstva.

Pod vođstvom dvojice pokrštenih Jevreja, svetog Petra (hebrejski Šimon ben Jonah, ? – 67.g.) i Pavla (hebrejski Savle, oko 5 – oko 67) koji dolaze u Rim da šire hrišćansko verovanje, Rim postaje glavno sedište hrišćanstva, a rimski *episkopi* postaju dominantni. Sama titula koju su nosili prvi poglavari hrišćanske crkve u Rimu bila je *episkop* (*biskup*), a tek od 301. godine počinju se i formalno nazivati *pape*, odnosno *papa* (latinska reč koja znači „otac“).

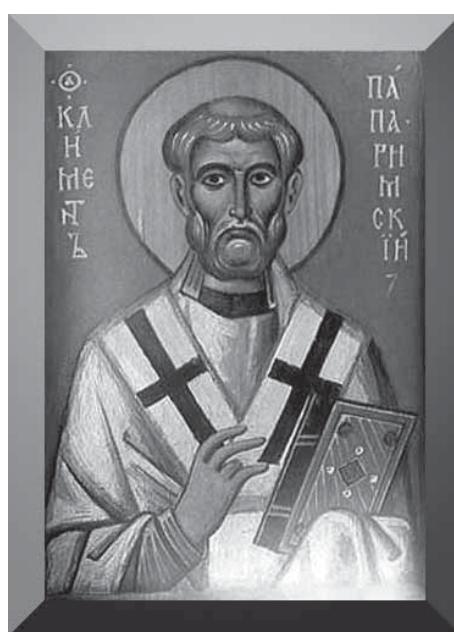
Ono što je posebno zanimljivo jeste i činjenica da su trojica od prvih pet *papa*, bili Jevreji po rođenju

Prvi je bio Šimon ben Jonah – Sveti Petar. Ime *Petar* dao mu je Isus. Ono dolazi od grčke reči „petra“ i znači „stena“, a trebalo je simbolično da označi njegovu čvrstinu i vodeću ulogu u Crkvi. Šimon ben Jonah potiče iz jevrejske porodice Jona – Jonaha (srpski Jovana), rodom iz Betsaide, malog mesta u Galileji, u današnjem severnom Izraelu. Jedan je od dvanaest apostola i postaje prvi *episkop* Rima, a time i prvi *papa*. Posle će biti proglašen svecem i mučenikom. Funkciju episkopa – rimskog *pape* – obavlao je 35 godina, od 32. do 67. godine, i to u vreme vladavine četiri rimska cara. Rimski car Konstantin Veliki (272–337) još 326. godine, njemu u čast, na mestu njegova mučeništva i njegovog groba, podiže u Rimu baziliku *Sveti Petar*. Ista je obnovljena u 16. veku kada dobija današnji izgled i jedna je od najlepših crkava hrišćanskog sveta.

Klement I Rimski, četvrti je episkop Rima i četvrti *papa*, od 88. do 98. godine. Bio je rođen u Rimu u jevrejskoj porodici. Zbog širenja hrišćanstva rimski car Nerva (96 – 98) prognao ga je iz Rima na poluostrvo Krim, a rimski car Trajan (98–117) daje ga ubiti, bacanjem u more sa sidrom privezanim oko vrata, što će postati simbol u prikazu njegova lika i mučeništva.

Bazilika svetog Petra

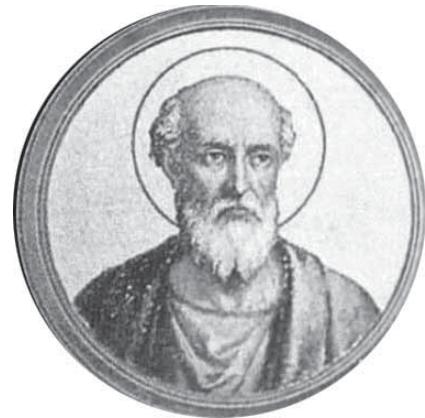

Klementa I Rimski

Evarist je bio peti *papa* po redu, od 98. do 105. godine. Rođom je iz Vitlejema, u antičkoj jevrejskoj Judeji (današnja oblast Palestinske uprave) iz porodice heleniziranih Jevreja. Na hrišćanstvo se preobratio u Rimu.

On je prvi uveo obavezu da pri sklapanju verskog braka prisustvuju i dva svedoka, to jest kumovi, čime je venčanje bilo javno i obznanjeno, pa slobodno možemo reći da je to još jedan prilog osobe jevrejskog porekla, nasleđu koje je postalo praksa hrišćanstva.

Međutim i skoro 1000 godina kasnije, još jedan od ukupno četvorice papa koji su u istoriji papstva bili jevrejskog porekla, biće izabran od većine kardinala rimskog sabora. Bio je to **Anaklet II (1130–1138)**, prvi kardinal jevrejskog porekla.

Papa Evarist

Njegovo rođeno ime bilo je Pjetro (Petar) Pjerleoni. Rođen je 1090. godine u Rimu u bogatoj i prestižnoj plemićkoj bankarskoj porodici Pjerleoni, kao drugi sin rimskog konzula Pjerleonija. Njegova porodica je živela u kvartu gde će 1555. godine papa Pavle IV (1555–1559) i zvanično osnovati jevrejski geto. Njegova porodica, tačnije njegov pradeda, rimski Jevrejin Baruh Pjerleone, sa celom porodicom prešao je na katoličan-

Crkva-bazilike svete Marije u Trasteveri

POEZIJA

PESMA

Gasna komora Ašvica
Miris gasne komore
Aušvica
Titra mi u nozdrvama...
Probada me sečivom
Mržnja nečastivih
I marš smrti nevinih...
Urezan broj žrtve odstrela
U mojoj duši
Istetovirano jeca...
Kada će miris Aušvica
Iz mog srca ispariti?
Samo onda
Kada se ožiljci sladom
HaShemove
ljubavlju umiju...

Vesna Baaij

Gasna komora

stvo, na Uskrs (Pesah) 1030. godine, uzevši ime Benedikt. Pjetro je školovanje završio u Parizu, a potom je postao redovnik u opatiji i samostanu Kluni. Međutim, vrlo brzo je pozvan od strane pape Paskvala II u Rim, gde je proizведен u kardinala-đakona, reda svetog Kuzme i Damjana, kada i uzima svešteno ime Anaklet II.

Ali, iako je Anaklet II (Pjetro Pjerleoni) predložen i izabran od većine kardinala rimskog sabora, i podržan od normanskog kralja Rodžera II od Sicilije, manjinska struja u saboru podržana rivalskom rimskom porodicom Frandipani i nemačkim kraljem Lotarom III, ne poštujući dekret o izboru, paralelno je za novog papu postavila Anakletovog protivkandidata Inočentija II (1130 – 1143).

Osnovni i jedini „adut“ kojim je ta grupa osporavala pravo Anakleta II na izbor za papu, bilo je

upravo jevrejsko poreklo njegove porodice, uz tada omiljenu području kvalifikaciju *pape koji je izšao iz geta*, (jevrejski geto u Rimu) mesta gde je stanovaла njegova porodica, što ga je trebalo kvalifikovati kao Jevrejina po poreklu.

U vihoru političko – verskog rivaliteta sa Inočentijem II, Anaklet II će obavljati funkciju pape od 1130. do 1138. godine, kada umire. Ipak, Rimokatolička crkva će njegov pontifikat proglašiti *antipapskim*, odnosno njega samog za *antipapu* (*Antipapa* – je papa nepriznat od strane službene Crkve, odnosno onaj koji nije upisan ili je naknadno izbrisana iz *Annuario pontificia* – Godišnjaka papskih pontifikata).

Anaklet II posvetio je 1130. godine jednu od najstarijih crkava-bazilika u Rimu *Svetu Mariju u Trasteveri*, gde je i sahranjen 1138. godine.

Vesna Baaij

Vesna Baaij rođena je Beogradu, u kome je započela školovanje, a produžila ga i završila u Londonu na Kraljevskoj akademiji. Čitav život provela je na krilima, igrajući igre bez granica i preletajući zemaljska prostranstva od evropskih uzletišta, Beograda i Londona, ka udaljenim zemljama Južne Amerike i Azije. Dolepršala je i do očaravajućih mirisa Dalekog Istoka (Singapur, Malezija, Šri Lanka), prizemljivši se, ipak, na duži niz godina, dvaput, jednom u Urugvaju (Montevideo), drugi put u Indiji (Bangalor). Vrativši se u Srbiju, 2000. godine, postaje 2007. redovan član Udruženja književnika Srbije sa svojom prvom knjigom poezije - Biserna duga . Do sada je objavila tri knjige duhovne poezije: 1. Biserna duga, 2. Čarobni zov Indije - Nebeska simfonija (dve knjige u jednoj) i 3. Ljubičasti cvetovi Hakarande, a četvrta, Ner Tamid, trebalo bi da izade iz štampe ove godine. Prema rečima same autorke, njena poezija, pisana srcem, uvek će biti posvećena kao zahvalnost darovanog života Bogu (HaShem).

NOVE KNJIGE – ŽIVANA VOJNOVIĆ: „AVRAMOVA DECA“

Omaž šabačkim Jevrejima

Dana 17. aprila u prepunoj sali Jevrejske opštine u Beogradu predstavljena je knjiga Živane Vojinović „Avramova deca“. O knjizi su govorili Dragorad Kovačević, glavni i odgovorni urednik izdavačke kuće „Orion art“, dr Ruben Fuks, predsednik Saveza jevrejskih opština Srbije, Filip David, književnik i autorka.

Knjiga je nastala na osnovu rukopisa nagrađenog prvom nagradom "Ženi Lebl" na tradicionalnom konkursu SJOS za dela sa jevrejskom tematikom 2010. godine i opisuje život šabačkih jevreja od najranijih dana do vremena Holokausta.

Dragorad Kovačević naglasio je da je po rođenju iz Šapca i da se do sada više puta susretao sa autorima koji su pisali o Šapcu i okolini, ali da niko nije tako detaljno opisao život jevrejske zajednice u ovom gradu kao Živana Vojinović. U knjizi je opisana istorija ne samo jevrejskog nego i srpskog naroda i po njegovom mišljenju iako je pisana na osnovu dugotrajnog istraživanja ona nema samo istorijski karakter kao što na prvi pogled izgleda.

– Verujem da će interesovanje za ovu knjigu biti veliko jer ona opisuje sve ljude u Šapcu i Podrinju ne samo one poznate nego i obične ljude i njihove srodnike. Smatram da drugi autori treba da se ugledaju na Živanu Vojinović i krenu njenim stopama. Ovo je najbolji primer kako treba obradivati ovu vrstu teme, a u slučaju autorke ona je to strpljivo radila dugi niz godina – rekao je dr Ruben Fuks.

Književnik Filip David podsetio je da autorki pre svega treba odati još jedno priznanje za knjigu pored nagrade koju je dobila za rukopis. O knjizi je, između ostalog, rekao:

– Knjiga ima 596 strana i tri celine od kojih se mogu napraviti tri filma. U prvoj je opisan 19. vek u kojem se javljaju tenzije između Srba i Jevreja koji su želeli asimilaciju i emancipaciju. U drugoj je opis Kla-

dovskog transporta gde je veći broj Jevreja iz evropskih zemalja čekao odlazak u Palestinu, Italiju, Grčku i druge zemlje, ali na žalost došao je rat i odvedeni su prvo u šabački logor, a kasnije u druge logore, ugušeni u dušegupki ili streljani na stratištima. Treći deo opisuje stradanje šabačkih Jevreja.

Čestitatom izdavačkoj kući na objavljinju ove obimne i vredne knjige koja će sigurno duže trajati od bilo kog spomenika. Jer, spomenik se može srušiti ali će uvek ostati knjiga koja će nas potsećati na događaje iz prošlosti.

– Autorka knjige upoznala je slušaoce sa tim da je prilikom istraživanja upoznala mnoge divne ljude koji su joj pomogli da dode do dragocenih podataka. O svom delu je rekla:

– Trudila sam se da osvetlim živote svih ljudi i skinem olovnu i zlatnu prašinu vremena. Istorija obično zaobilazi male ljude bez kojih nema istorije i čiji je doprinos veliki isto toliko kao i onih poznatih. Ovo je knjiga empatije osuđene na patnju koja poziva na toleranciju neophodnu u današnje vreme. Razlike treba da nas zbližavaju.

Pored običnih ljudi nisam zaobišla ni one svima dobro poznate, koji su rođeni ili su poreklom iz Šapca: Oskar Davičo, Stanislav Vinaver, Johanan Jovan Mandil, Ruža i Avram Vinaver, Josif Šlezinger, Hajim S. Davičo, Bukić Pijade, Jaša Almuli, David Albahari i drugi.“

– O likovnoj opremi knjige govorio je prof dr Nikola Šuica koji je otkrio manje poznat podatak da je naslovna strana, u stvari, slikovna metafora na kojoj je prikazana fotografija jedne srušene kuće, a nekada je pripadala jevrejskoj porodici. Autor fotografije je Marija Čalić.

Program je uspešno vodila Branka Džidić.

Radivoje Davidović

NOVE KNJIGE

NAGRAĐENI AUTOR NA KONKURSU SJOS-a 2014. ODRŽAO OBEĆANJE

Predstavljena „Poslednja stanica Aušvic“, Vladimira Todorovića

Pre, otprilike, godinu i po, po okončanju konkursa SJOS-a, jedan od nagrađenih, Vladimir Todorović je za „Jevrejski pregled“ rekao da želi u knjigu da pretoči taj rukopis, čiji je naslov „Poslednja stanica Aušvic“. Uz podršku Uprave za crkve i verske zajednice Ministarstva pravde, kao i Grada Novog Sada to je i učinio, i nedavno je u Jevrejskoj opštini Novi Sad predstavio svoju knjigu o deportaciji Jevreja Bačke 1944. godine. Autor predgovora je rabin Isak Asiel, a izdavači dva udruženja, novosadsko „Danubius“ i subotičko „Milko“.

Posebna vrednost ovog rukopisa nesumnivo je u tome što je objavljen spisak nešto većeg broja od polovine žrtava, više od 4.500 stradalih. Molbi autora da to učini je u susret izašla SANU, koja je pre više godina sa mađarskom akademijom nauka formirala komisiju za utvrđivanje liste stradalih u godinama Drugog svetskog rata i onim neposredno po njegovom završetku, te je Todorović iz tog spiska izdvojio odvedene stradalnike iz Bačke, 1944.

Govoreći na promociji, Todorović je naveo da se o tom zlodelu naci-fašista kod nas malo zna i ukazao da „su bile neke godine kada određene stvari nisu porađene kako valja, kada se što-šta prečutalo, u veri da se čini baš dobro i možda u nadi da će se sve uz čutnju brže zaboraviti: Kad prilične malo bolje razgrnemo, čutanja je ustvari bilo podosta, a među njima i ono o četiri transporta nesrećničkih iz Bačke. Odneti su vozovima u Aušvic... Znamo toliko

puno o tome da su u „fabriku smrti“ terani i odande i odavde, Rusije, Poljske, Holandije... a nismo se malo detaljnije obavestili i o tome da je tog strašnog bilo i ovde, da su neki i odavde tamo nošeni, možda tetka i teča našeg školskog druga, brat trafikantkinje s čoška, kum roditelja naše snaje... Žene, odrasli, stari, čak i bebe. Pričao sam sa ženom koja je bila oterana, a nije imala ni šest meseci! Iz Subotice je.

Da ne propustim da kažem: svi su bili Jevreji. Uzima se da je tih isporučenih da se i na njima isproba efikasnost Ciklona B i da posle budu spaljeni, dakle tih bačkih Jevreja, bilo dovoljno da se napuni varoš. Mala, ali varoš. Oko 12.000 ih je deportovano 1944. To je puno sveta, varoš. Još više od tih 12.000 je 8.000, jer toliko ih je bilo pobijenih, pretvorenih u pepeo i dim.

Todorović je rekao i to da smatra „neotesanošću vasionskih razmara“ činjenicu da sva imena stradalih nisu zapisana:

– Naravno da ne mislim da je krivica do tih ljudi što su se poslom zaostalim iz davnina bavili od pre koju godinu sve do ovih dana. Ni slučajno. Članovima komisije dveju akademija iskreno poštovanje: ogromna stvar je imati ma kakav rezultat utvrđuješ li to što su drugi davno gurnuli pod tepih. Mislio sam na to da su morali da porade kako treba oni koji su se evidentiranjem ljudi bavili kad je tome bilo vreme.

Sem pojedinih dokumenata koji se odnose na deportaciju, Todorović je objavio i pregled štampe u Bačkoj, tokom prolećnih meseci 1944. kao i tekstualne priloge Arie Livnea, dr Aleksandre Terzić, Milana Fogela, Majkla Hanija i dr Jael Danijeli, a recenzent je bio prof. Dr Aleksandar Kerenji.

LICA I DOGAĐAJI

CENTAR ZA MONITORING EVROPSKE UNIJE

Radna definicija antisemitizma

Antisemitizam je određen oblik predstave o Jevrejima koji se može definisati kao mržnja prema njima. Verbalna i fizička ispoljavanja antisemitizma usmerena su ka Jevrejima ili nejевrejima, pojedinima, i/ili njihovoj imovini, jevrejskim institucijama i verskim objektima. Ispoljavanje antisemitizma, takođe, može biti usmereno i na državu Izrael, na koju se gleda kao na kolektiv Jevreja. Antisemi-

tizam često optužuje Jevreje za kovanje zavere protiv čovečanstva, a takođe se učestalo koristi da bi se „kad stvari krenu naopako“, krivica svalila na Jevreje.

Antisemitski postupci se smatraju krivičnim delima ukoliko zakon tako propiše (npr. u nekim zemljama je to negiranje Holokausta, ili rasturanje antisemitskog materijala).

Antisemitskim delima se smatraju ona krivična dela koja za cilj napada biraju ljudi ili imovinu, (zgrade, škole, verske objekte i groblja), bilo šta za što se prepostavlja da pripada Jevrejima, ili je sa njima na neki način povezano, ili zato što je to odista slučaj.

Uskraćivanje Jevrejima mogućnosti da koriste usluge i povoljnosti koje su dostupne drugima, smatra se diskriminacijom po antisemitskoj osnovi i ona je nelegalna u mnogim zemljama.

O SVEMU PO MALO

Piše: Aleksandar Lebl

Dan pobjede

Josif Staljin

I ove godine 9. maja u Srbiji je svečano proslavljen Dan pobjede u Evropi, kako je rečeno kao i u drugim zemljama antihitlerovske koalicije. No to nije sasvim tačno. Nekoliko dana pre toga u štabu britanskog maršala Montgomerija kapitulirao je jedan deo nemačkih oružanih snaga. A u noći između 7. i 8. maja u štabu

komandanta oružanih snaga te koalicije američkog generala Ajzenhauera kapitulaciju svih nemačkih snaga potpisao je admiral Denic. Svoje potpisne stavile su na taj dokument i predstavnici saveznika, među kojima i SSSR. Određeno je da 8. maj bude Dan pobjede u Evropi i on je odmah proslavljen u većini evropskih zemalja i u SAD. Međutim, Staljin nije bio zadovoljan time. Zato je za 9. maj sazvan nov sastanak u štabu maršala Žukova, gde su drugi predstavnici istih zemalja, pobedničkih i poraženih, potpisale nov dokument o kapitulaciji. Taj dan kao Dan pobjede otad su slavili Sovjetski Savez i zemlje istočnog lagera, pa i eks-Jugoslavija. Jugoslavija je kao dan završetka pobedonosnog rata slavila i 15. maj, kada su u Sloveniji i Austriji završene borbe protiv s nemačke vojske i kvislinških snaga koje su bežale iz Jugoslavije. Sada ga proslavljaju i zemlje koje su u tom ratu bile na suprotnoj strani. Dan Evrope je nešto drugo od Dana pobjede u Evropi: slavi se 8. maj 1951. godine, kada su u Parizu Belgija, Francuska, Nemačka (tada samo Zapadna), Italija, Holandija i Luksemburg potpisale ugovor o osnivanju Evropske zajednice za ugalj i čelik, prve posleratne zajedničke evropske organizaciju tog tipa i preteće potonjih, sve do današnje Evropske ekonomski zajednice.

Jevreji iz Austrije

Iz godine u godinu Jom Hašoa – Dan Holokausta u Beogradu se obeležava na isti način: članovi opštine, predstavnici Ambasade Izraela okupljaju se u centru groblja, održe se prigodni govor, polože se venci, čita se kadiš, hor peva...

Onda povorka krene put Spomenika žrtvama Holokausta, delu Bogdana Bogdanovića, pa desno i na kraju ponovo desno do spomenika austrijskim Jevrejima

pobijenim u Srbiji. Tu se održi pomen tim žrtvama i onda se prisutni razilaze. Poodavno mi je zasmetala jedna stvar: na pomenu na tom drugom spomeniku nema predstavnika zemlje iz koje su te žrtve – Austrije. Godinama sam predlagao da se na odavanje pošte žrtvama pozovu i predstavnici Austrijske ambasade i davano mi je za pravo, ali svake sledeće godine to nije činjeno. Zato i ovim putem ponavljam svoj predlog, a ako se on ne prihvata moglo bi se bar reći zašto.

Kulin Ban, kralj Dagober, Josip Broz Tito...

Verujem da je svima u Bosni i okolnim krajevima poznata izreka „Od Kulina bana i dobrijeh dana“. Nešto slično imaju i Francuzi, pominjući „dobrog kralja Dagoberta“ (le bon roi Dagobert), a to nisu jedini slučajevi. Time se izražava sećanje naroda na davno ili bliže vreme kada mu je bilo dobro, ponekad bez obzira na to šta kažu istoričari. I u bivšoj Jugoslaviji mnogi ljudi i danas govore o tome kako im je bilo dobro za vreme kada je na čelu države bio Josip Broz Tito. Kao primere pominju obrazovanje, zapošljavanje, lečenje, odmore, putovanja po svetu itd. To se delom prenosi i na mlađe generacije. U tome ih ne može pokolebiti ni opravdana ili neopravdana današnja kritika Titove politike i pojedinih poteza.

Kulin ban

O SVEMU PO MALO

Nikolaj Velimirović

„Politika“ je u 14 nastavaka, od 22. aprila do 7. maja o.g. objavila feljton Bogdana Lubardića o episkopu i svetitelju Srpske pravoslavne crkve Nikolaju Velimiroviću. U detaljnoj biografiji prikazan je njegov intelektualni, duhovni i politički razvoj, ali samo do pred početak II svetskog rata. Ne vidi se zašto se ne piše i o tom kasnijem razdoblju njegovog života, vezama sa Britanijom, hapšenju od strane okupatora, zajedno s patrijarhom Gavrilom Dožićem, njihova izolacija u manastiru Vojlovici, prebacivanju u deo logora Dachau u kojem su sveštene i neka druga lica zatočenici iz niza zemalja imali poseban, privilegovan tretman. Ne piše ništa ni o njegovom pisanju antisemitskog spisa *Kroz zatvorski prozor*, jednog od najogavnijih primera te vrste literature, njegovom slavljenju Dimitrija Ljotića i još mnogo toga.

Ja sam kao dečak imao priliku da me Nikolaj „na kolenu cupka“. Bilo je to krajem 20-ih i početkom 30-ih godina prošlog veka, u Aleksincu, gde je moja porodica tada živila. Moja majka bila je vrlo aktivna u ženskim društvima, pa je, iako Jevrejka, bila sekretarica ili blagajnica Društva kneginje Ljubice, koje je rešilo da na šancima Deligrada, gde se u I srpskom ustanku odigrala jedna od većih bitaka ustanika i Turaka, podigne spomen crkvu. To se i ostvarilo, a nekoliko žena koje su se najviše angažovale na tome odlikovano je (tada državnim) ordenom Svetog Save, a u crkvi je njeno ime upisano među velikim dobrotvorima. Episkop niški Dositej (pozniji mitropolit zagrebački, koga su 1941. godine ustaše prebile i polumrtvog prebacile u Beograd) dolazio je ponekad u našu kuću, a s njim jednom i vladika Nikolaj. „Cupkanje“ se desilo jednog leta u kafani („Kruni“?) na glavnoj ulici, gde su jednom svratili. Tada Nikolaj još nije bio antisemit.

Princ Bizmark

Pripremajući se za nedavno održane radionice ponovo sam pročitao zabelešku koju je italijansko Ministarstvo spoljnih poslova poslalo Musoliniju 21. avgusta 1942. godine. U njoj se kaže kako je nemački ministar spoljnih poslova Ribentrop naložio Ambasadi Nemačke u Rimu da izdejstvuje instrukcije nadležnim italijanskim vojnim vlastima u Hrvatskoj kako bi se i u italijanskoj vojnoj zoni u Hrvatskoj mogle sprovesti mere donete od nemačke i hrvatske strane radi masovnog preseljenj Javreja iz Hrvatske u istočne oblasti. Uz zabeleški se kaže kako je Bizmark (savetnik Nemačke ambasade u Rimu) tvrdio kako je reč o hiljadama lica i dao na znanje kako bi takve mere praktično vodile njihovom rasturanju i eliminaciji. Musolini o tom upozorenju nije vodio računa i dao svoje odobrenje, mada se potom tražene mere nisu sprovele. Bizmark o kome je reč je princ Oto fon Bizmark, unuk istoimenog „gvozdenog“ nemačkog kancelara. Njegovo upozorenje šta čeka Jevreje govori o njegovoj hrabrosti i riziku, da bez obzira na ime bude surovo kažnjен. Stoga zaslzuje zahvalnost.

Radionice

Tokom aprila u Beogradu su održane dve međunarodne radionice (workshops), na kojima su razmatrane neke i danas aktuelne istorijske teme. Prva, u Institutu za savremenu istoriju, bila je srpsko-italijanska, posvećena odnosu Italijana prema Jevrejima na teritorijama koje je Italija anektirala ili okupirala posle napada na Kraljevinu Jugoslaviju aprila 1941. godine, a druga u Istoriskom muzeju Beograda i palati Srbija (bivšem SIV-u) međunarodna, posvećena Holokaustu. Na obema je bio veći broj srpskih i inostranih istoričara i drugih zainteresovanih za pomenute teme. Što se tiče odnosa Italijana prema Jevrejima poznato je da se on razlikovao od nemačkog i da uprkos svim nastojanjima pojedinih svojih ratnih saveznika Italija nije izručila Nemačkoj ili Nezavisnoj Državi Hrvatskoj Jevreje sa teritorija koje su bile pod njenom vlašću, dakle delova bivše Jugoslavije, ali i Francuske, Grčke itd. Tome su se protivili mnogi vojni rukovodioci, diplomati, državni činovnici, sveštenici, čak i pojedini funkcioneri Fašističke partije, sve do pada Musolinija i stvaranja Republike Salo. Posle tog skupa slika o tome je jasnija. Za Jevreje bivše Jugoslavije određen problem predstavlja to što su među onima koji su se angažovali u njihovom spasavanju i pojedinci koji su, dokazano je, počinili ratne zločine.

Holokaust je predmet razmatranja u svetu, a reč se neretko koristi za razne zločine, međusobno slične, ali u ponečemu i različite. U diskusijama se pokazalo kako je opšti pojam za sve zločine počinjene nad pojedinim etničkim, verskim i sličnim grupama i zajednicama, koji su se dešavali stotečima, relativno nov: *genocid*. U okviru toga po većim ili manjim karakteristikama izdvajaju se *Holokaust* (hebrejski *Šoa*), kad je reč o istrebljenju Jevreja, *Porajmos*, kad je reč o istrebljenju Roma, Sintija, Cigana i drugih sinonima za isti narod, dok se za druge zločine sadašnjice i prošlosti (recimo masovna ubistva Jermena u otomanskoj imperiji) koristi genocid, uz objašnjenje u čemu je reč u svakom konkretnom slučaju.

LICA I DOGAĐAJI

Nek se javi ko zna

Stevan i Ana su, nema sumnje, Pravednici. Spasili su dvoje Jevreja, ali njihovi potomci ne znaju njihova imena. Možda im Vi možete pomoći

Stevan Jovanović, predratni vlasnik radionice za izradu nameštaja u Dubrovačkoj ulici br. 29, nastanjen u Visokog Stevana 44 u Beogradu, u vreme nemačke okupacije uspešno je krio jevrejski bračni par. Smestio ih je u jedan od dorćolskih laguma, hranio ih i brinuo o njima sve vreme rata.

– Neko ga je špijao i prijavio Nemcima – kaže Stevanova snaja Mila Vico-Jovanović, od koje smo čuli ovu dirljivu beogradsku ratnu priču. – Jedne večeri, malo posle ponoći, na vrata

su mu pokucala trojica gestapovaca. Moj svekar je samo rekao supruzi Ani: „Došli su po mene“. Ana je otvorila vrata i na odličnom nemačkom zapitala policajce koga traže.. „Ko još ovde sa vama živi?“ pitao je policajac. „Samo moj suprug i dete“ odgovorila je. Nekoliko trenutaka su stajali i pozdrivo gledali u Anu, a onda se okrenuli i otišli bez reči.

Stevan Jovanović se nije uplašio. Nije mu bilo ni u najdaljim primislima da prekine da skriva svoje jevrejske prijatelje. Slobodu su dočekali živi i zdravi.

– Posle rata, pomenuti bračni par Jevreja se iselio u Izrael. Pre puta došli su da se pozdrave sa svojim spasiocima i na poklon im dali jedan komad crvenog pliša od kojeg su Jovanovići kasnije sašili zavesu. Kasnije su im se javili i jednim pismom iz Izraela, ali moj svekar je već bio teško bolestan,

a bilo je i nekih egzistencijalnih briga, pa mojoj, mukama rastrzanoj, svekrvi nije bilo do dopisivanja. Pismo je izgubljeno, svekar je umro, a sa njim i imena jevrejskog bračnog para koje je spasao.

Naša sagovornica Mila Vico-Jovanović moli čitaoce „Jevrejskog pregleda“ da joj pomognu da identifikuje pomenući jevrejski bračni par kako bi mogla da sa njima ili njihovim potomcima uspostavi vezu.

Ona bi bila veoma zahvalna svima kojima je ova priča poznata i koji nešto znaju o njenim akterima, da o tome obaveste uredništvo „Jevrejskog pregleda“. Ako Vi nešto znate, obratite nam se pismom, imejmom ili telefonom (za adresu i broj pogledati impresum) pa da ova priča dobije koliko – toliko srećan kraj.

NOVOSAĐANI OBELEŽILI GODIŠNJCU VELIKE DEPORTACIJE JEVREJA

Put bez povratka

Polaganje venaca u dvorištu Novosadske sinagoge

Komemorativnim programom u Sinagogi, 26. aprila, obeležena je u Novom Sadu 72-godišnjica deportacije novosadskih i bačkih Jevreja u Aušvic i još neke od nacističkih logora.

Program je organizovala Jevrejska opština Novi Sad, a između ostalih su mu prisustvovali ambasador Izraela Josef Levi, ambasador Mađarske Atila Pinter, kao i predsednik Skupštine Autonomne Pokrajine Vojvodine Ištvan Pastor. Govoreći na skupu, predsednik JONS-a Goran Levi je izneo da poznavanje prošlosti čini lakšom koliko sadašnjost toliko i budućnost. U okviru programa je prikazan dokumen-

tarni film autora Karolja Kovača, „Novi Sad, Bačka Topola, Aušvic“, posle čega su položeni venci na zgradu Sinagoge.

- Veoma kratak period za istoriju jednog grada, države i naroda su sedamdeset dve godine, a tada su sa novosadskih ulica ljudi dovodili u Sinagogu i odatle slali na put bez povratka. Na nama je da ne dozvolimo pojavu bilo kakvog oblika ekstremizma i podela u našem gradu i u našoj državi – istakao je gradonačelnik Miloš Vučević.

Predsednik Skupštine AP Vojvodine Ištvan Pastor naglasio je da se ne smeju zaboraviti ovi nekadašnji sugrađani Novosađana i njihovo stradanje, dok je ambasador Izraela Josef Levi naglasio da su događaji iz Drugog svetskog rata velik gubitak za jevrejsku zajednicu u Novom Sadu, Vojvodini, Srbiji i Evropi, kao i otvorena rana u životu jevrejskog naroda.

- Ne smeju se zaboraviti žrtve jevrejskih stanovnika Novog Sada, jednako kao i oni koji su im pomogali i oni koji su "saradivali sa zlom" – rekao je Levi. - Država Izrael rođena je nekoliko godina nakon totalnog uništenja jevrejske populacije u mnogim mestima Evrope. Za nas Jevreje veoma je bolno kada pomislimo da bi da je Izrael stvoren samo deset godina ranije, ko zna koliko muškaraca, žena i dece, koji su se molili u ovoj prelepoj sinagogi preživelo. Imali bi gde da odu – rekao je Levi.

Ambasador Mađarske u Srbiji Atila Pinter ocenio je taj zločin u Novom Sadu kao sramotu za čitavo čovečanstvo:

- Mađarska je do marta ove godine bila na čelu organizacije IHRA (International holocaust remembrance alliance) i cilj je bio da održimo sećanje na žrtve Holokausta, u čemu smo, mislim, uspeli.

LICA I DOGAĐAJI

Nezaboravno druženje u Valpovu i Osijeku

VESELI I RAZDRAGANI: gosti su uživali

Na opšte zadovoljstvo domaćina, članova Židovske općine Osijek, u nedelju, 17. aprila priređeno je tradicionalno druženje pred praznik Pesah, u izvanrednoj atmosferi i u prisustvu mnogobrojnih gostiju. Osim domaćina, bili su tu Jevreji i Zagreba, Tuzle, Beograda, Novog Sada, Subotice i Sombora.

Goste je na ulazu u Bilje dočekao je sekretar ŽOS Dragi Kon, sa kojim su kasnije posetili nacionalni park prirode Kopački rit. Centralna svečanost je priredena u nadaleko poznatoj Vili "Valpovo" gde je druženje trajalo

do poslepodnevnih časova. Tamo je goste je pozdravio Željko Bajsman, predsednik Židovske općine Osijek, a zatim i Lučano Moše Prelević, glavni rabin Republike Hrvatske i Republike Crne Gore. Goste je poslužilo i vreme sa temperaturom od 28 stepeni Celzijusa pa su najveći deo vremena proboravili na terasama časkanje i osvežavajući sećanja na davna prijateljstva.

DOBRODOŠLICA: Željko Bajsman pozdravlja goste

U osječkom Dečjem kazalištu "Branko Mihaljević" posećnici su gromoglasnim aplauzom nagradili Hora "Hašira" i Plesnu grupu "Maajan" iz Novog Sada, plesne grupe Židovske općine Osijek i muzički sastav ozbiljne muzike.

A. Sekelj

Knjiga knjigu pomaže

Obaveštavamo članove da je Savez JOS dobio 20 primeraka knjige „Slučajni putnik“, zbirke pripovedaka iz zaostavštine Davida Mladinova. Knjige su poklon Branke Bogdanov, autorove udovice i mogu se nabaviti u Savezu po ceni povoljnijoj nego u beogradskim knjižarama. Sav prihod od prodaje, po želji darodavca Branke Bogdanov, ide za potrebe edicije „Mi smo preživeli“.

Digitalni spomenik

Organizator prve radionice je bio Institut za studije rata, Holokausta i genocida (NIOD) iz Amsterdama. Institut je osnovan 8. maja 1945. sa zadatkom da obradi istoriju Drugog svetskog rata u Holandiji. Od 1. januara 1999. godine Institut je deo Kraljevske akademije nauka i umetnosti (KNAV). Od 2010. godine spojen je sa Centrom za istraživanje Holokausta i Genocida i sada posluje pod imenom Institut

za studije rata, Holokausta i genocida NIOD. NIOD je takođe poznat kao vodeća arhivska ustanova kada je u pitanju građa vezana za Drugi svetski rat u Holandiji. Institut za studije rata, Holokausta i genocida NIOD je partner na projektu "Eskalacija u Holokaust". Kontribucija NIOD-a manifestaciji u Beogradu bila je radionica "Digitalni spomenik", koju je vodila Anat Harel, menadžer projekta u Jevrejskom istorijskom muzeju u Amsterdamu. Anat je predstavila projekat "Digitalni spomenik i onlajn zajednica sećanja" koji vodi Jevrejski istorijski muzej iz Amsterdama. Projekat je započeo još 2000. godine i prošao je kroz nekoliko faza. Najnovija verzija "Digitalnog spomenika" je puštena u upotrebu tek pre nekoliko dana, krajem aprila 2016.

"Digitalni spomenik" je specifična arhiva žrtava Holokausta holandske jevrejske zajednice. Svaka od 104 000 žrtava koliko ih je popisano u ovom arhivu ima svoju "stranicu" na kojoj su sakupljeni podaci o njenom životu, fotografije, mape, sećanja preživelih ili potomaka. Svi ovi podaci su kontribucije preživelih i potomaka, koji na taj način i vode, uređuju i kontinuisano grade ovu "onlajn zajednicu sećanja".

Veb mesto projekta: www.joodsmonument.nl

KULTURA

„Hašira“ dobila značajnu nagradu

Hor je tokom 23-ogodišnjeg rada osvojio brojne nagrade za muzički kvalitet na domaćim i stranim festivalima, ali ova mu je prva od sredine u kojoj deluje

Hor Jevrejske opštine Novi Sad „Hašira“ je, u konkurenциji 22 pojedinca i institucije, ove godine dobio Medalju kulture za očuvanje kulturne baštine. Ovu nagradu dodeljuje Zavod za kulturu Vojvodine svake godine i, mada je „Hašira“ po prvi put predložena, tročlana komisija je bila jednoglasna u oceni da naš hor zaslužuje ovo laskavo priznanje.

Hor „Hašira“ je tokom svog 23-ogodišnjeg rada osvojio brojne nagrade za muzički kvalitet na domaćim i stranim festivalima, međutim ovo je prvi put da društvena sredina u kojoj hor deluje prepozna, vrednuje i nagradi ogroman trud, kvalitet i važnu misiju koju hor ima.

Uporedo sa ovom, Zavod za kulturu Vojvodine je dodelio nagrade u još tri kategorije: Iskru kulture (za mlade umetnike, do 35 god.) je dobila vizuelna umetница Andrea Palašti, Medalju za multikulturalnost je dobio Branislav Guta Grubački (kreator brojnih kvalitetnih programa u Zelenom zvonu u Zrenjaninu) i Medalju za ukupno stvaralaštvo koju je dobio književnik i publicista Laslo Vegel.

Svečanost na kojoj su uručene nagrade je upriličena u prelepom i akustičnom holu zgrade Vlade

Vojvodine 28. aprila 2016. Nagrađenima je, u ime Vlade Vojvodine inspirativnim govorom čestitao Sekretar za kulturu i javno informisanje Slaviša Grujić, a nagrade je predao Milivoje Mlađenović, predsednik Upravnog odbora Zavoda.

Naš hor je ovu svečanost muzički ukrasio izvodeći dve kompozicije „Jeiš ei šam“ i „Tumbalalaika“, a u ime nagrađenih se zahvalio Laslo Vegel. Nakon programa nas je ugostio novosadski novinar, književnik i publicista Đorđe Randelj na brodu „Cepelin“, gde se svakog četvrtka tradicionalno održava Novosadski književni festival. Tu su se u opuštenoj atmosferi laureati predstavili novosadskoj publici. Uz plaketu, hor je dobio i novčani deo nagrade u iznosu od 200.000 dinara što će mu u velikoj meri doprineti da lakše prebrodi ovu „sušnu“ godinu.

PESME ZA DUŠU, NAGRADE ZA PONOS: hor JO Novi Sad „Hašira“
(snimio Otaš Andraš, "Mađar so")

Ovom prilikom želimo da se od srca zahvalimo svima koji sve ove godine iskreno i zdrušno podržavaju naš hor, svim bivšim dirigentima a posebno Vesni Kesić Krsmanović, koja nas već 13 godina sigurnom rukom vodi kroz burne i uzbudljive muzičke vode, savesnoj sekretarki Zvezdani Terzić koja nas pažljivo i sa ljubavlju organizuje, našoj marljivoj hroničarki Veri Maletić bez čijih tekstova ne biste znali šta radimo, talentovanoj pijanistkinji i kompozitorki Juliji Bal, našoj solistkinji zlatnog glasa Etel Koči i na kraju, ali više od svega, vrednim, muzikalnim i strpljivim pevačima bez kojih sve ovo ne bi bilo moguće.

Mirko Štark

IZLOŽBE, PREDAVANJA, SUSRETI, RADIONICE

"Oktobar 1941 – Eskalacija u Holokaust"

U sredu 20. aprila 2016. u Istorijском arhivu Beograda, uz prisustvo mnogobrojnih uvaženih gostiju i posetilaca, otvorena je izložba "Oktobar 1941 – Eskalacija u Holokaust".

Autori izložbe su dr Milovan Pisari i Nikola Radić Lucati iz Centra za istraživanje i edukaciju o Holokaustu (CIEH) iz Beograda. Kroz arhivsku građu i štampu na 32 panoa predstavljen je svaki dan u oktobru 1941. godine, kada su u Srbiji započete masovne odmazde nad civilima, Srbima, Jevrejima i Romima. To je vodilo ka poslednjoj fazi Holokausta u Srbiji – sistematskom ubijanju preostalih Jevreja žena i dece zatvorenih u logoru Sajmište, korišćenjem ozloglašenog gasnog kamiona, tzv. dušegupke.

Otvaranju izložbe prethodila je konferencija za štampu na kojoj su projekat i manifestaciju u Beogradu predstavili mr Dragan Gačić, rukovodilac projekta i direktor Istorijskog arhiva Beograda, mr Vladan Vukosavljević, Sekretar u Sekretarijatu za kulturu grada Beograda, Nevena Bajalica, menadžer projekta i suosnivač međunarodne mreže Teraforming Stokholm-Amsterdam-Novi Sad, i dr Milovan Pisari, koautor izložbe.

Na svečanom otvaranju govorili su mr Dragan Gačić, direktor Istorijskog arhiva Beograda, Josef Levi, ambasador Izraela, i Aksel Ditman (Axel Dittmann) ambasador Nemačke. Ambasador Izraela rekao je da ne treba zaboraviti ono što se dogodilo na Sajmištu i da treba negovati to sećanje. On je podsetio da je u Drugom svetskom ratu u Evropi stradalо šest miliona Jevreja, muškaraca, žena, dece, beba, da su Jevreji masovno ubijani od strane nacističkih okupatora, da su ubistva izvršavali i ustaše, mađarska žandarmerija, ali je bilo i Srba koji su izvršavali naređenja okupatora.

- Bilo je Srba koji su pomagali na svaki način Jevrejima, ali bilo je i onih koji su učestvovali u kolektivnim ubistvima - rekao je ambasador.

Ambasador Nemačke Aksel Ditman rekao je da se zločini koje su počinile tadašnje vlasti u Nemačkoj moraju zapamtiti i da se bez sećanja na njih ne mogu zatvoriti vrata zlu. Otvaranju su prisustvovali i ambasador Hrvatske nj.e. Gordan Markotić i ambasador Crne Gore Branislav Mićunović. Na otvaranju su bili i međunarodni stručnjaci – gosti iz Nemačke, Holandije, Mađarske, Austrije, Švedske i Hrvatske, učesnici međunarodne konferencije "Eskalacija u Holokaust". Gosti iz inostranstva su uz mnoge komplimente pohvalili izložbu. Dr Gerhard Baumgartner iz Beča, direktor Arhiva austrijskog pokreta otpora, pozvao je domaćine da kroz saradnju dva arhiva organizuju gostovanje izložbe u Beču. U junu će izložba putovati dalje, u Niš. Manifestacija u Beogradu bila je prva u nizu međunarodnih manifestacija koje će u okviru projekta Eskalacija u Holokaust biti održane u Nišu, Kragujevcu, Novom Sadu, Amsterdamu i Stokholmu.

Nakon otvaranja izložbe za goste iz inostranstva organizovana je poseta starom Sajmištu. Uz stručno vođenje Nikole Radić Lucatija iz Centra za istraživanje i edukaciju o Holokaustu iz Beograda, gosti iz Nemačke, Holandije, Mađarske, Austrije, Švedske i Hrvatske su se upoznali sa istorijom područja starog Sajmišta pre, za vreme i posle Drugog svetskog rata.

Međunarodna konferencija "Eskalacija u Holokaust"

U četvrtak 21. aprila 2016. održana je međunarodna konferencija "Eskalacija u Holokaust" u Palati Srbija u Beogradu.

Konferencija je fokusirala na dve teme: "Holokaust u Srbiji i širi plan za uništenje evropskih Jevreja" i "Holokaust i Porajmos u kulturi sećanja: regionalne specifičnosti i zajednički evropski narativ kao temelj društvenih vrednosti raznolikosti, tolerancije i ljudskih prava"

Konferenciju su pozdravnim govorima otvorili mr Dragan Gačić, direktor Istorijskog arhiva Beograda, i Goran Vesić, gradski menadžer i član Komisije za utvrđivanje programske concepcije i davanje predloga modela upravljanja Memorijalnim kompleksom na „Starom beogradskom sajmištu“.

Potom je dr Milan Koljanin, istoričar iz Instituta za savremenu istoriju iz Beograda održao uvodno predavanje: "Istorija pozadina – koncentracioni logor na Sajmištu".

Tijana Kovčić iz Istorijskog arhiva Beograda predstavila je zatim rad na bazi podataka o žrtvama logora na Sajmištu. Ova baza podataka je okosnica međunarodnog projekta "Eskalacija u Holokaust" i poslužiće ne samo novom istraživanju, edukaciji o Holokaustu, nego i budućem permanentnom memorijalnom centru na Sajmištu. Usle-

dile su četiri jednosatne panel diskusije nakon kojih je završnu reč imao je dr Ruben Fuks, predsednik Saveza jevrejskih opština Srbije. Razmena iskustava domaćih i stranih stručnjaka ovaj simpozijum učinila je izuzetno zanimljivim. U mnoštvu konstruktivnih diskusija aktivno su učestvovali ne samo panelisti nego i ostali prisutni.

Među pedesetak učesnika konferencije, osim predstavnika uprave Grada Beograda, bili su i stručnjaci SANU, Muzeja žrtava genocida, Odeljenja za istoriju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu, Instituta za savremenu istoriju, Instituta za noviju istoriju, Istorijskog arhiva Beograda, Istorijskog arhiva Novog Sada, Jevrejskog istorijskog muzeja u Beogradu, Fakulteta dramskih umetnosti u Beogradu. Takođe, konferenciji su važan doprinos dali i predstavnici jevrejskih zajednica, organizacije Haver Srbija, nevladinih organizacija, te drugi uvaženi pojedinci. Naravno, na konferenciji su učestvovali i predstavnici ostalih partnerskih organizacija projekta "Eskalacija u Holokaust": mreže Teraforming iz Stokholma, Amsterdama i Novog Sada, Centra za istraživanje i edukaciju o Holokaustu iz Beograda, i Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci.

U okviru projekta Eskalacija u Holokaust međunarodni simpozijumi će biti organizovani i u Nišu, Kragujevcu, Novom Sadu, Bukureštu, Amsterdamu i Stokholmu.

U okviru trećeg i poslednjeg dana manifestacije u Beogradu – 22. aprila 2016. održane su dve radionice u Istorijском arhivu Beograda.

DOBROVOLJNI PRILOZI, PORODIČNE VESTI, LIČNE VESTI

BEOGRAD

Za Hevra Kadiša – Jevrejsko groblje

22 000 din. – povodom godišnjice smrti dragog supruga i oca dr Mirka Brunera, njegovi Vera, Saša i Vanda sa porodicom.

100 USD – Branka Bogdanov, Boston, SAD, u sećanje na oca Savu Bogdanova

100 USD – Elaine i Andelko Valenta, u znak sećanja na majku Miroslavu Valentu i oca Ivana Valentu

10 000 din. – NN

50 evra – Brankica Kosorić, u sećanje na Ješuu Abinuna, Sadika Kabilja, Tildu Musafiju, Avrama Altaraca, Kalmija Levia, Daniee Levia

5 000 din. – Andela Knežević, u povodu godišnjice smrti majke Rašele Knežević, rođene Levi,

4 000 din. – Vesna Čaraveša Šrek, u znak sećanja na voljenu mamu Rikicu Koen Čaravešu

Za Hor „Braća Baruh“

10 000 din. – NN

Za omladinski klub

10 000 din. – NN

Za Sinagogu

10 000 din. – NN

40 evra – Snežana Aleksendrić i Gordana Wajs, u znak sećanja na majku Slobodanku Aleksendrić, preminulu pre godinu dana i baku Esteru Evu Kisić, rođenu

Levi, od čije smrti su prošle tri decenije

5 000 din. – Nebojša Samardžić

Za rad Jevrejske opštine

100 evra – Zoran Drače, povodom godišnjice smrti majke Anice Drače

Za Žensku sekciju

100 evra – povodom rođenja unuke Elene, Milica i Žan Pjer Marks

Za socijalnu službu

1 000 din. – Gordana i Sklobodan Diklić, umesto cveća na grobu Marka Abravanela

ZRENJANIN

Za „Jevrejski pregled“

10 000 din. – Jovan Sekelj

PANČEVO

Za rad Opštine

100 evra – Emilija Mihailović i Aleksandra Latinković, u spomen na mamu Valeriju Švarc-Stojanović i babu Olgu Švarc, stradale u Logoru Staro sajmište.

NOVI SAD

Za folklornu grupu „Maajan“

50 evra – Eli Šosberger sa porodicom, u znak sećanja na Agnezu i Pavla Šosbergera

Za Hor „Hašira“

50 evra – Eli Šosberger sa porodicom, u znak sećanja na Agnezu i Pavla Šosbergera

Za Groblje

100 USD – Ružica i Milena Mrvica, povodom godišnjice pogibije Jakova Željka Mrvice.

Za rad Opštine

10 evra – Đurica Tipold-Mojzeš sa porodicom u sećanje na oca Alfreda Mojzeša, zlatara, majku Jelenu Mojzeš rođ. Baranji i striča Gezu Mojzeša, višeg činovnika Narodne banke u Novom Sadu

Jevrejska opština Novi Sad se zahvaljuje Veri Kalem za donaciju na osavremenjivanju rada u Biblioteci Jevrejske opštine.

SJOS

Za muzej

12 100 din. – nekoliko NN

20 USD – nekoliko NN

20 šekela – NN

Za Socijalni fond Saveza

50 evra – Mihailo i Nenad Martinović, u znak sećanja na preminulu suprugu i majku Đurđevku Martinović

UMRLI BEOGRAD

Marko Abravanel, rođ. 1949. preminuo je 14. maja 2016.

בגילון זה אוחנו כתבים:

האקדמיה של יום הזיכרון לשואה בבלגרד

בלוגר איבדה הרבה

"החוּבה שלנו היא לזכור את היום הנורא של הפשע" נשמע בעצתה

לרגל השואה בבלגרד ביום ג' 10 Mai 2016 קיימה אקדמיה טקנית בביטן סטטיז' לשעבר במרכז היידים היישנים, שאורגנה על ידי הקהילה היהודית של בלגרד ועיריה בלגרד. בחילק האמנות של התכנית הציגו: סוניה פטרוביץ' שחנקנית, איגוד הסרבי-יהודי "ברוך אחיהם", יסינה טרומבטש סופרין, סולנים אינסטורומנטליים לדיסלב מז' צ'לו זוריצה צ'טקוביץ' פסנתר.

גוראן וסיצ'ן, מנכ"ל העירייה דבר בשם העירייה הוא הזכיר שמועצת העיר בלגרד לפני שנתיים, החליטה ש- 10 במאי יהיה יום הזיכרון של השואה בבלגרד. זה התאריך שבו פקודה הכיבוש גרמנית הודיעה כי בבלגרד אין עוד יהודים. הוא אמר שיש לנו החובה של החברה לזכור את "היום הנורא ואת הפשע שאירע".

הוא המשיך ואמר שעיריה ורפובליקה סרביה בשנים האחרונות עשו כמה צעדים חשובים לגבי זיכרונות השואה ומה קרה על שטחה של הרפובליקה של סרביה ושיתנסה באופן פורמלי בדרך כלשהי.

סוג נושא הקהילה היהודית של בלגרד עקב סאלום אמר כי, אם ניקח בחשבון שהיהודים היו אזרחים נאמנים וחרוצים וננתנו תרומה עצומה לפיתוח והשגשג של בלגרד, אז העימנותו של 90 אחוז הייתה אבדה גמורה עבור החברה כולה שלנו.

הוא גם אמר שהקהילה היהודית בבלגרד ובסרביה אפילו אחרי 74 שנים לא יכולה, ולעולם לא תשכח יכולו להתואוש מההלים הזה. האידיאולוגיה מטורת, מלאת שנה, הצליחה להרוג כמעט כל היהודים מאוכלוסייה בלגרד.

בחילק השני של התוכנית, היה סרט תיעודי "הפסון של היהודים בבלגרד כבушה 1941-1946" על ידי מנתה מנטוביץ', זוראן פנטלייץ' ווובן רקוביץ'. הסרט של שעה מתאר את חיי היהודים בבלגרד מתחילת המאה ה-20 עד סבולם של יהודים שהובאו בבלגרד מערים אחרות של סרביה ומדינות אחרות. הסרט הותיר רושם עמוק על כל הנוכחים.

באקדמיה השתתפו מעתים אורחים, וביניהם ולדimir בוז'וביץ' יוצען של ראש המשלה לדתו, שגריר ישראל לסרביה יוסף לוי, סגן ראש המשלחת שה"ב גורדון דגoid וסוג ראנ כוח המשימה של שגרירות גרמנית אלכסנדר יונג.

ליל המוזיאונים

חוויכים שכחה יאליה

באופן מסורתי, השנה הוא הקהילה היהודית בבלגרד נפתחת הדלת של בית הקברות היהודי הספרדי.

כשהשמש ירדה וליווה שבת, את השער הברזל הגדול של בית הקברות היהודי בבלגרד נפתחו למבקרים. תוך ארוך של מקרים חסרי סבלנות חיכה הרבה זמן להיכנס למספרם בלתי נשכח. והכל מתחילה בבומם של היהודים בבלגרד במאה ה-16 ועד להיווצרות של מהلة היהודית בדורצ'ול. בזמן זה של ארבע דרכים התפתחו המחויזי אליה או מהלה, אך שקרו לה. בקפלה הכהלה יכול לשמשו בפעם הראשונה שמותים של משה בוטני, המוכר-היליה הישן בפאבים, של רבקה עמלדי, הבחורה שלבשה נשי בבלגרד בגדי האופה הצרפתי, או ספר של האופה ידוע ליפי בורקסים שלו – אליהו עלקלי. אחר-כך השבל מוביל על פני האנדטרה של אלה שהיו כהן ישארו לנצה בתצלומים של מצבות גבוהות.

סיפור עובר בתוף גנים לטנים ונכנס לבית השליishi ברחוב היהודי. כאן בזמנו גרה המשפחה של סוחר פרחי. בית חמישי מס' 31 גרה ארנסטיה אמר מורה של אנגלית צרפתית. מקרים היו גם מוגלים לשימוש על הבית שבו גרה רבקה מבורך וסיפור מסtier על בית המלכה של ליקרים ורומים. ברחוב קטן מס' 35 גר טאטצאק. בוגר שלו היה במת תאטרון, ובה הקבוצה הראשונה של חובבים נתנה פה הציגות. יכול להריח את העבר והקפה קלוי מבית מר בנראי. כאן נשיא מדורצ'ול ישבו החזובה במעגל. דרך עוברת בתוך רחוב סולון ופה היה אפשר לשמשו מרכבה חלבן.

בימי שישי בצהרים, הנשים הלכו לSPA זונה ואחרי שחיה נעימה שתו קפה עם רחטלוקום. ב��ז היו שכנים מיאחה היו הולכים יחד ל"דיאנה", לחדר האמבטיה, מול'Mon פליז'ר. כהה אפשר לספר סיפורים אין סופיים... אין מקום, ואפיילו לא יאליה יוצא מן הכלל, בלי קפה טוב. היו כמו בת קפה מפורסמים, ומתח לאורך הרחוב דושאנובה. תיקון חוץ' היה מקום מפורסם בפינת דושאנובה וקרליה פטרכה. בהגים ובשבת היה נותן הרצאות באחורה עלטרון וכולם שמהו מואוד לשימושו אותו. הנה רוכם היו באים לשותות בירה אחריה שעוזבת את בית מרחץ. שם חברים ומקרים היו הולכים יחד ודיברו על פוליטיקה. לעיתים הילכו לגיל בבית הקפה "במילון גולדן קרפינו", ולפעמים בשעות מאוחרות בלילה ישבו בגנים של בת קפה ושרו וגנו בגיטרה וצחוקו. לאחר מלחמות נוראות כולם דברו על המות, חורבה ומהנות, אבל חיבורים לשומר דעה על היי יהודים מיאלה ועל יהודים בבלגרד, שהיה כמו משפחה אחת גדולה. חברים לדעת על החיים החברתיים שלהם, אגודות תרבות וצדקה כי הם יקורי גם היום לתרבות וקהילה יהודית. הם לא החמיצו את הטקסטים שהיו הזדמנות טובה לצעירים לפגוש אנשים.

באוטו ערב במאי 21 בבית הקברות הספרדי היהודי היו ערך אלפיים מקרים. היו גם משרד הביטחון של הרפובליקה של סרביה והסוכנות להשבת. אלו חיבים מודה הגדול לההערכה הגבוהה ביותר עבור האירוע הנפלא הזה למיליציה שוטיז' היסטוריוונית האמנות. גם חיבים מודות לנשיא חברת קדישא מירוסלב גרינולד, בית הקברות משנה לשנה, מאורגן יותר ונציג יותר, ולמוזיאון ההיסטורי היהודי כי נתנו החומר לשימוש התערוכה.

Beograd je mnogo izgubio

Goran Vesić: "Naša obaveza je da se sećamo tog strašnog dana zločina"

Povodom Dana sećanja na žrtve Holokausta u Beogradu, u utorak 10. maja 2016. održana je Svečana akademija u nekadašnjem Spasićevom paviljonu na Starom sajmištu, u organizaciji Jevrejske opštine Beograd i grada Beograda.

U umetničkom delu programa učestvovali su: Sanja Petrović, dramska umetnica, Srpsko-jevrejsko pevačko društvo hor „Braća Baruh“, Jasmina Trumebetaš, sopran, instrumentalni solisti Ladislav Mezei, čelo i Zorica Ćetković, klavir.

Ispred grada Beograda gostima se obratio gradski menadžer gospodin Goran Vesić koji je podsetio da je Skupština Grada Beograda pre dve godine, kao prvu u svom novom sastivu, donela odluku da se 10. maj obeležava kao Dan sećanja na žrtve Holokausta u Beogradu, datum kada je nemačka okupaciona komanda objavila da u Beogradu više nema Jevreja. Vesić je poručio da je obaveza našeg društva da se sećamo tog "strašnog dana i zločina koji se desio".

Vesić je takođe istakao da su Grad Beograd i Republika Srbija poslednjih godina preduzeli nekoliko važnih koraka kako bi se sećanje na Holokaust i na ono što se dešavalo na teritoriji Republike Srbije na neki način ozvaničilo.

Potpredsednik Jevrejske opštine Beograd Jakob Salom istakao je da, ako se uzme u obzir da su Jevreji bili maksimalno lojalni i vredni građani koji su davali ogroman doprinos razvoju i prosperitetu Beograda, onda je nestanak 90 posto njih bio nenadoknadiv gubitak za celo naše društvo. On je, takođe, rekao da jevrejska zajednica u Beogradu i Srbiji ni sada nakon 74 godine ne može, niti će ikada moći, da se oporavi od tog šoka, kao i da je jedna suluda ideologija, prepuna mržnje, uspela da pobije gotovo celu jevrejsku populaciju Beograda.

Prisutnima se obratio i potpredsednik Narodne Skupštine Republike Srbije prof. dr Vladimir Marinković.

U drugom delu programa, nakon kratke pauze, prikazan je dokumentarni film „Stradanje Jevreja u okupiranom Beogradu 1941-1946“, autora Mente Mentović, Zorana Pantelića i Jovana Rakovića. Ovaj jednočasjni film koji oslikava život Jevreja u Beogradu od početka 20. veka pa sve do njihovog stradanja, kao i stradanja Jevreja dovedenih u Beograd iz raznih mesta u Srbiji i iz drugih država, ostavio je dubok utisak na sve prisutne. Film na vrlo upečatljiv način govori o životu Jevreja u Beogradu, njihovom doprinosu u razvoju svih segmenta tadašnjeg društva, kulturnom, trgovinskom, ekonomskom, obrazovnom, a potom dokumentovano i vrlo potresno oslikava strahote i stradanje Jevreja u Drugom svetskom ratu, dolaskom nacističkih okupatora na vlast.

Akademiji je prisustvovalo dve stotine gostiju među kojima su bili i Vladimir Božović, savetnik premijera za pitanje vera, ambasador Izraela u Srbiji Josi Levi, zamenik šefa misije ambasade SAD Gordon Duguid i zamenik šefa misije ambasade Nemačke Aleksander Jung.

Ivana Beker-Albahari

TISKOVINA IMPRIMEE

Exp. Savez Jevrejskih opština Srbije,
11000 Beograd, Kralja Petra 71a
POB 30
SRBIJA/SERBIA

SAVEZ JEVREJSKIH OPŠTINA SRBIJE RASPISUJE **60. NAGRADNI KONKURS**

Savez jevrejskih opština Srbije raspisuje jubilarni 60. nagradni konkurs za književne radove sa jevrejskom tematikom iz oblasti:

KNJIŽEVNOST (roman, pripovetka, pesme)

NAUČNI RAD

MEMOARI I HRONIKE

Žiri dodeljuje ukupno tri nagrade.

Žiri može odlučiti da nagrade dodeli i drugačije.

Radove slati pisane na srpskom ili srodnim jezicima, kucane mašinom ili na kompjuteru, u dva primerka koji se ne vraćaju.

Autori ne mogu konkurisati sa radovima koji su već objavljeni ili nagrađeni na nekom drugom konkursu.

Radovi se dostavljaju potpisani šifrom sa priloženom drugom zatvorenom kovertom sa razrešnjem šifre.

Krajnji rok za predaju radova je 31. avgust 2016.

Rezultati konkursa će biti objavljeni u listu „Politika“ krajem novembra 2016.

Radove slati na adresu:

**SAVEZ JEVREJSKIH OPŠTINA SRBIJE
(za Nagradni konkurs)**

**Kralja Petra 71A, POB 30,
11000 Beograd, SRBIJA/SERBIA**

Izdavač: Savez jevrejskih opština Srbije, Kralja Petra 71-a, POB 30, tel: 011/26 24 359, 26 21 837; **Fax:** 011/26 26 674,
e-mail: bilten@savezjos.org; Izlaženje Jevrejskog pregleda pomažu Ministarstvo vera Srbije i Ministarstvo kulture Srbije;
CIP – Katalogizacija u publikaciji; Narodna biblioteka Srbije, Beograd; ISSN 1452-130X = Bilten – Savez jevrejskih opština Srbije;
COBISS.SR-ID 81280012; **Glavni i odgovorni urednik:** Stanimir Saša Ristić; **Tehnički urednik:** Željko Hrček

„Izlaženje „Jevrejskog pregleda“ omogućeno je uz saradnju i pomoć Uprave za saradnju sa crkvama i verskim zajednicama Ministarstva pravde Republike Srbije.

Svi potpisani članci odražavaju lično mišljenje autora, koje se ne podudara uvek sa mišljenjem redakcije.

Rukopisi za naredni broj se primaju do 20. u mesecu; Redakcija zadržava pravo da prilagodi priloge; Štampa: LION, Beograd